

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och kriminologi

”Barnen hamnar efter...”

En kvalitativ studie om hur socialsekreterare kan beakta
barnperspektivet vid ekonomiskt bistånd

Wera Diaz och Sofia Lindberg

2019

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet
Examensarbete i socialt arbete

Handledare: Karin Steive
Examinator: Pia Tham

Abstract

Title: "The children fall behind" - A qualitative study of how social workers apply the children's perspective in social assistance.

This study examines how social workers may define and apply the children's perspective, and how they perceive their discretion when administering social assistance. A qualitative method consisting of semi-structured interviews with four social workers is used. The results show that there are individual differences in the view on what the child perspective entails and how it is put into practice. The social workers' focus tends to be on the adults' perspective. Workload, lack of knowledge and the organizational culture are described as influencing factors. There seems to be significant room for discretion in assessments and decisions, although limited by law and guidelines. The social worker's position between the organization's demands and the client's needs seems to be complicated. The results are in line with previous research. It is proposed that in future research investigate the use of the child perspective after implementation of the UN convention on the rights of the child as legislation in Sweden.

Key words: Children's perspective, social assistance, livelihood support, discretion, street-level bureaucracy.

Sammanfattning

Studien syftade till att undersöka hur socialsekreterare definierar och tillämpar barnperspektivet samt hur de har upplever sitt handlingsutrymme i handläggningen av ekonomiskt bistånd. Kvalitativ metod har använts med semistrukturerade intervjuer som genomförts med fyra socialsekreterare som arbetar inom ekonomiskt bistånd. Resultatet visade att det förekommer skillnader i synen på vad ett barnperspektiv innebär och hur barnen synliggörs i dokumentationerna. Ekonomiskt bistånd tenderar att utredas utifrån ett vuxenperspektiv där barnperspektivet får en underordnad roll. Arbetsbelastning, okunskap och organisationskultur nämndes som påverkande faktorer till detta. Det ges ett stort handlingsutrymme och tolkningsutrymme i socialsekreterarens arbete som begränsas av lagrum och kommunala riktlinjer. Resultatet visar att socialarbetarens roll och position mellan organisationens uppdrag och klientens behov är komplicerad då de möts av motstridiga krav och förväntningar. Studiens resultat överensstämmer med tidigare forskning som visat att vuxenperspektivet har en stark ställning inom ekonomiskt bistånd samt att brister finns i tillämpningen av barnperspektivet.

Nyckelord: Barnperspektiv, ekonomiskt bistånd, försörjningsstöd, handlingsutrymme, gräsrotsbyråkrati.

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till de informanter som medverkat i vår studie. Utan er hade det inte varit möjligt att genomföra denna studie. Tack för att ni tagit er tid! Vi vill även tacka vår handledare Karin Steive som har bidragit med sin kunskap och stöttat oss under hela skrivprocessen.

Vi båda studieförfattare har deltagit i studiens alla moment. Vi är båda likvärdigt ansvariga för denna examensuppsats.

Wera Diaz och Sofia Lindberg

Högskolan i Gävle, maj 2019

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Frågeställningar	2
1.3 Centrala begrepp.....	3
1.3.1 Barnperspektiv.....	3
1.3.2 Handlingsutrymme	3
1.3.3 Arbetsbelastning	3
1.3.4 Arbetsplatskultur	4
1.3.5 Organisation	4
1.3.6 Riktlinjer.....	4
1.4 Relevans för socialt arbete.....	4
2. Bakgrund	6
3. Tidigare forskning	9
3.1 Sökprocess	9
3.2 Hur påverkas barn av att leva i fattigdom?.....	10
3.3 Betydelsen av ett barnperspektiv i handläggningen av ekonomiskt bistånd	11
3.4 Socialarbetarens handlingsutrymme.....	12
3.5 Sammanfattning av tidigare forskning	13
4. Teoretiska utgångspunkter.....	15
4.1 Gräsrotsbyråkrati	15
4.2 Handlingsutrymme	16
5. Forskningsmetod	17
5.1 Forskningsdesign.....	17
5.2 Förförståelse	17
5.3 Urval och tillvägagångssätt	18
5.4 Analysverktyg.....	19
5.5 Uppsatsens trovärdighet	20
5.6 Etiska överväganden.....	21
6. Resultat	23
6.1 Presentation av informanterna	23
6.2 Innebörden av ett barnperspektiv	23
6.3 Barnperspektivet i det praktiska arbetet	24
6.3.1 Verktyg i arbetet	24
6.3.2 Hur beaktar socialsekreterarna barnperspektivet i ärenden	25
6.3.3 Barnperspektivet i dokumentationen	26
6.3.4 Synliggörandet av barnperspektivet inom organisationen.....	27
6.3.5 Svårigheter gällande att beakta barnperspektivet	28
6.4 Handlingsutrymmet	28
6.4.1 Socialsekreterarnas upplevelser av vad som påverkar tillämpningen av barnperspektivet.....	28
6.4.2 Organisationens påverkan och riktlinjer.....	29
6.4.3 Socialsekreterarnas handlingsutrymme	31
6.4.4 Samsyn mellan organisation och socialsekreterare gällande barnperspektivet	32
7. Analys.....	34
7.1 Vår analys utifrån teorin gräsrotsbyråkrati	34
7.2 Vår analys utifrån teorin handlingsutrymme	36

8. Diskussion	40
8.1 Resultatsammanfattning	40
8.2 Resultatdiskussion	41
8.3 Metoddiskussion.....	44
8.4 Förslag till vidare forskning	45
9. Referenslista	47
Bilagor	52
Bilaga 1. Intervjuguide	52
Bilaga 2. Informationsbrev	54

1. Inledning

I Socialtjänstlagen 4 kap. 1 § (SFS 2001:453) regleras rätten till ekonomiskt bistånd. Ekonomiskt bistånd betraktas som samhällets yttersta skyddsnät som ger ett tillfälligt ekonomiskt stöd när den sökande inte har möjlighet till självförsörjning för att uppnå en skälig levnadsnivå (Socialstyrelsen, 2013). Statistik från Socialstyrelsen visar att år 2017 mottog cirka 408 000 personer ekonomiskt bistånd, av dessa var cirka 144 000 barn (Socialstyrelsen, 2018a). Enligt Socialstyrelsen (2013) ska hänsyn tas till barnets situation i bedömningen av ekonomiskt bistånd, där socialsekreteraren i sina beslut ska beakta konsekvenserna för barnet. Detta styrks även i 1 kap. 2 § Socialtjänstlagen (SoL) ”Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas” (SFS 2001:453). Denna paragraf syftar till att tillgodose barnets välmående i ärenden som berör barn.

Socialstyrelsen (2015) redovisar i en rapport att det finns en bristande tillämpning av barnperspektivet i dokumentationen vid socialtjänstens biståndsbedömning. Ekonomiskt bistånd handläggs ofta i ett vuxenperspektiv där föräldern är klient och barnen föremål för föräldrarnas omvårdnad och ansvar. Forskning visar att ekonomiskt bistånd handläggs som föräldrarnas ensak, samtidigt som forskning även visar att föräldrarnas ekonomiska situation påverkar barnen genom att den konstrueras som en familjeangelägenhet snarare än föräldrarnas ensak (Fernqvist, 2012). Fernqvists (2012) studie visar att den ekonomiska situationen påverkar hela familjen och aktualiserar ett behov av helhetsperspektiv där hela familjen inkluderas, men vid ekonomiskt bistånd tenderar den ekonomiska situationen att utredas utifrån ett vuxenperspektiv. En studie utförd av Heimer och Palme (2016) visar att vuxenperspektivet har haft en stark ställning i arbetet inom socialtjänsten, det gäller i synnerhet inom ekonomiskt bistånd där föräldern ses som klienten. Detta fokus på de vuxna har enligt Heimer och Palme (2016) medfört att implementeringen av barnperspektivet i handläggningen har hamnat i skuggan för de vuxnas ansvar och rättigheter.

Det är upp till varje organisation att avgöra hur tillämpningen av barnperspektivet ska ske och i vilken omfattning. Begreppet barnperspektiv är otydligt definierat och ger därför ett tolkningsutrymme (Socialstyrelsen, 2015). Då Socialtjänstlagen är en ramlag innebär det att socialarbetare kan ges ett stort handlingsutrymme utifrån lokala regler och organisationens uppdrag. Utrymmet skapar möjlighet att påverka hur enskilda

ärenden tolkas, utreds och bedöms. Detta orsakar skillnader i bedömningar utifrån hur socialarbetaren hanterar det handlingsutrymme som ges (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Näsman (2012) och Socialstyrelsen (2015) belyser hur socialarbetarens handlingsutrymme och tolkningsfrihet kan orsaka ett dilemma mellan att ställa krav på föräldrar och samtidigt tillgodose barns behov. Socialtjänstens möjligheter att själva reglera bistånd och riktlinjer försvårar möjligheten till likabehandling i ärenden som rör barn då varje organisation skiljer sig i rutiner och arbetsmetoder.

Barnperspektivet ska alltså beaktas vid ekonomiskt bistånd men Socialstyrelsens rapport visar att detta inte alltid efterföljs. Med detta som utgångspunkt kommer vi i denna studie undersöka hur fyra socialsekreterare arbetar med att beakta barnperspektivet i sina utredningar samt hur de upplever sitt handlingsutrymme i relation till de krav som ställs inom organisationen.

1.1 Syfte

Syftet är att undersöka hur de intervjuade socialsekreterarna definierar och tillämpar barnperspektivet i handläggningen av ekonomiskt bistånd samt hur de upplever sitt handlingsutrymme i arbetet med att beakta barnperspektivet.

1.2 Frågeställningar

- Hur definierar socialsekreterarna begreppet barnperspektiv?
- Vad beskriver socialsekreterarna att de gör när de i det praktiska arbetet beaktar barnperspektivet?
- Hur upplever socialsekreterarna förutsättningar att beakta barnperspektivet i form av stöd, riktlinjer, arbetsbelastning, arbetsplatskultur och organisationens syn på barnperspektivet?

1.3 Centrala begrepp

Avsnittet redovisar och förklarar det centrala begrepp som används i studien. Enklare begrepp förklaras kontinuerligt löpande i texten direkt efter första gången begreppet används.

1.3.1 Barnperspektiv

Barnperspektivet kan anses vara otydligt definierat och lämna utrymme till tolkning (Socialstyrelsen, 2015). Vi utgår i denna studie från Socialstyrelsens beskrivning av barnperspektivet inom ekonomiskt bistånd som handlar om att socialsekreteraren ska se situationen ur barnets synvinkel. Barnperspektivet ska beaktas i alla ärenden som rör barn enligt Socialstyrelsen och Socialtjänstlagen. Att tillämpa barnperspektivet innebär att hänsyn till barnets situation tas genom att utreda och redovisa hur barnets situation beaktats i handläggningen av ekonomiskt bistånd hos barnfamiljer. Frågan ska lyftas och beslut ska motiveras. Det viktiga är inte reglerat bistånd, det viktiga är att barnet synliggörs i utredningarna (Socialstyrelsen, 2015).

1.3.2 Handlingsutrymme

I detta arbete används begreppet handlingsutrymme som ett analytiskt begrepp (se vidare under teoriavsnittet). Handlingsutrymme förstås i detta arbete som möjligheten för socialsekreteraren att välja hur den ska agera i förhållande till det utrymme som ges inom organisationens ramar. De individuella faktorer, professionella tolkningar samt den arbetskultur som omgärdar socialsekreteraren kan påverka tillämpningen av handlingsutrymmet. Det innebär att olika personer kan använda handlingsutrymmet på olika sätt (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

1.3.3 Arbetsbelastning

Arbetsbelastning definieras av arbetsmiljöverket (2016) som ett begrepp som förklarar den belastning personal har på sin arbetsplats. Belastningen kan avse mängden arbetsuppgifter, nivå på krav, förväntningar och mål i relation till de resurser som finns

att tillgå, man strävar efter en balans mellan dessa. Arbetsbelastning påverkar individuella faktorer som mående, hälsa, trivsel, stress men också arbetsmiljö och hur väl arbetsuppgifterna genomförs (jfr Arbetsmiljöverket, 2016).

1.3.4 Arbetsplatskultur

Arbetsplatskultur finns på varje arbetsplats och berör normer, vanor, värderingar, stämningar och oskrivna regler som råder mellan de individer som inkluderas på arbetsplatsen. Det kan till exempel handla om hur personal tolkar och hanterar en arbetsuppgift (jfr Svedberg, 2016).

1.3.5 Organisation

En organisation består av en grupp människor som arbetar enligt en uppgift eller inriktat mot ett mål. Inom organisationen finns en formell struktur med en ansvarsfördelning över vem som gör vad. Hur den formella strukturen av organisationen är uppbyggd varierar beroende på dess syfte (Orban, 2002; Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

1.3.6 Riktlinjer

Riktlinjer bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet, de tas fram av Socialstyrelsen för olika områden som hälso- och sjukvården, socialtjänsten, hälsoskyddet och smittskyddet. Riktlinjer är inte juridiskt bindande men bör följas (Socialstyrelsen, u.å.).

1.4 Relevans för socialt arbete

Socialt arbete handlar om välfärdsfrågor och sociala problem där socialarbetaren ska hantera klientens verklighet (Payne, 2008). Studien är av intresse för socialt arbete då cirka 7 procent av Sveriges barn lever med föräldrar som någon gång under 2017 uppburit ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen, 2018a). Studien kan bidra till att synliggöra hur socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd arbetar med att beakta barnperspektivet samt hur socialsekreterarens handlingsutrymme kan påverka

tillämpningen ett barnperspektiv. Detta genom att undersöka hur socialsekreteraren arbetar för att säkerställa att barns situation synliggörs och beaktas.

2. Bakgrund

Barnombudsmannen (2000) menar att barnets rättigheter har under 1900-talet kommit att förändras, från att de tidigare levt under de vuxnas villkor till att ses som egna individer. I och med uppkomsten av FN:s barnkonvention 1989 stärktes barnens rättigheter i samhället ytterligare. Barnkonventionen är ett lagligt bindande dokument som fastslår att barn inte är de vuxnas ägodelar utan egna individer med egna rättigheter som ska efterföljas. Dessa rättigheter gäller både rätt till omvårdnad och skydd samt rätt att komma till tals (Barnombudsmannen, 2000). Sverige ratificerade barnkonventionen år 1990 vilket har inneburit att barnkonventionen är juridiskt bindande i Sverige men inte en del av svensk lagstiftning. Lagstiftningen har istället anpassats för att överensstämma med konventionens bestämmelser. Detta har medfört att svensk lag har haft ett företräde i svensk domstol samt hos myndigheter (Unicef, u.å).

Barnkonventionen ska den första januari 2020 införas i svensk lagstiftning vilket kan komma att innebära en förstärkt identitet och förändrad syn på barn, inte minst i juridisk mening. Från att vara föremål för föräldrars omvårdnad till att vara självständiga rättighetsbärande individer (Unicef Sverige, 2009). Barnkonventionen i svensk lagstiftning kan innebära att barnperspektivet får ett större genomslag i bedömningar och beslut som rör barn som tidigare inte varit möjligt (Unicef, u.å).

Genom barnkonventionen har begreppet *barnets bästa* implementerats i ärenden som rör barn för att säkerställa och förstärka barns mänskliga rättigheter (Unicef Sverige, 2009). Barnets bästa ska alltid beaktas i bedömningar som rör barn för att säkerställa barns rättigheter i samhället. Barnets bästa uttrycks i barnkonventionen och består av tre delar. *En materiell rättighet* som ska garantera tillämpningen av barnets bästa i beslut som rör barn. *En grundläggande rättslig tolkningsprincip* som möjliggör en mer fri tolkning där det ges företräde för den mest fördelaktiga tolkningen för barnet. *Ett tillvägagångssätt* som beskriver hur barnets bästa ska tillämpas i beslutsprocessen genom att förklara hur perspektivet använts, med en beslutsmotivering som visar beslutets eventuella positiva respektive negativa konsekvenser (Barnombudsmannen, 2013). Barnperspektivet inom ekonomiskt bistånd berör dessa delar genom att det beaktar barnets situation, är definierat på ett sätt som lämnar utrymme till individuella bedömningar samt ska beaktas på ett sätt där barnets situation framgår i dokumentationerna (Socialstyrelsen, 2013; 2015).

Rädda Barnen har som en del av barnkonventionen för att främja barns rättigheter sedan år 1991 skildrat barns ekonomiska utsatthet genom att föra fram statistik över hur många barn som lever fattigdom i Sverige (Rädda barnen, 2018). Det fastställs i barnkonventionens artikel 2 att inget barn får diskrimineras på grund av sina föräldrars eller vårdnadshavares ställning eller sociala ursprung. Enligt artikel 27 har barn rätt till en levnadsstandard som inte hämmar deras fysiska, psykiska, andliga eller sociala utveckling (Unicef, 2009). Barn som lever i familjer som under en längre tid har en låg inkomst kan komma att påverka deras möjligheter till utveckling. Rädda Barnens rapport från år 2018 visar att 2016 levde 9,3 procent av alla barn i åldern 0–17 år i Sverige i barnfattigdom. 5,1 procent av dessa barn levde i familjer där föräldrarna uppbar ekonomiskt bistånd. Rädda barnens definition av barnfattigdom består av ett sammansatt mått där det första delmåttet avser om hushållets disponibla inkomster räcker till nödvändiga levnadsutgifter. Det andra delmåttet är barnfamiljer som uppbar ekonomiskt bistånd (Rädda Barnen, 2018). Ringbäck Weitoft, Hjern, Batljan och Vinnerljung (2008) visar i en studie att föräldrarnas ekonomiska situation får en stor påverkan på barnets livssituation gällande deras hälsa och sociala utveckling. Framtidsutsikterna för barn som lever i familjer som uppbar långvarigt ekonomiskt bistånd kan ses vara avsevärt sämre än för barn generellt samt för barn som lever i familjer med låg inkomst (Batljan och Vinnerljung 2008).

Ekonomiskt bistånd är i Sverige uppbyggt som ett yttersta skyddsnät och finns till som ett komplement när samhällets allmänna trygghetssystem inte är tillräckliga. En individuell behovsprövning görs när en ansökan om ekonomiskt bistånd inkommer för att se om förutsättningar finns för att ha rätt till försörjningsstöd (Socialstyrelsen, 2013). Miniminivån för försörjningsstödet fastställs årligen enligt en riksnorm av regeringen. I riksnormen ingår personliga kostnader samt gemensamma hushållskostnader för samtliga medlemmar i ett hushåll. I kostnaderna inkluderas livsmedel, kläder, hygien, fritid, förbrukningsvaror, barnförsäkring, dagstidning och telefon (Socialstyrelsen, 2018b). I riksnormen inkluderas även barns kostnader genom att utgiftsposterna regleras utifrån barns ålder och behov, som mat, hygienartiklar och fritidskostnader. Normen är utformad som en riktlinje där individuella behov kan tas med i bedömningen som gör det möjligt att frångå schablonbeloppen. En möjlighet finns även att ansöka om bistånd i övrigt som avser de behov som inte är inkluderade i riksnormen för att uppnå en skälig

levnadsnivå. Detta kan till exempel avse kostnad för glasögon, hemutrustning eller rekreationsresa (Socialstyrelsen, 2013).

3. Tidigare forskning

I avsnittet redovisas tidigare forskning inom tre teman, *Hur barn påverkas av att leva i fattigdom*, *Betydelsen av ett barnperspektiv* samt *Socialarbetarens handlingsutrymme*.

Först följer en beskrivning av hur sökprocessen av tidigare forskning sett ut.

3.1 Sökprocess

Artiklar och annan relevant litteratur har sökts fram genom databaserna HIG Discovery, SwePub samt Googles sökmotor. Vid sökningen av vetenskapliga artiklar har vi begränsat oss till artiklar som är "peer reviewed" och som finns i fulltext. Sökord som vi använt har varit "barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd", "ekonomisk utsatthet", "barnkonventionen", "barnperspektiv socialt arbete", "barn ekonomiskt bistånd", "försörjningsstöd", "handlingsutrymme", "welfare benefits", "children", "poverty", "child poverty", "social exclusion and poverty", "child welfare", "social policy", "sweden" och "discretion". Sökorden har kombinerats med varandra på olika sätt i urvalsprocessen av artiklar.

Vi har i vår urvalsprocess av artiklar begränsat oss till forskning som studerat nordiska förhållanden för att det ska kunna var applicerbart på den svenska välfärden och det skyddsnet som finns i Sverige. Vid sökning av tidigare forskning gällande barnperspektivet har vi begränsat oss till forskning som berör ekonomiskt bistånd. Det framkom även forskning som berör barnperspektivet och barnets bästa vid utredningar där barn är föremål för socialtjänstens insatser, dessa resultat har valts bort då vi bedömde att dessa studier inte är relevanta för studiens syfte. På grund av vår begränsning av ämne och valda sökord har vi också fått begränsat antal sökträffar. Det har gjort att urvalet av tidigare forskning inte varit omfattande i val av relevanta artiklar. När vi har använt breda sökord så som "welfare benefits", "children" och "sweden" som inte direkt relaterat till barnperspektivet och ekonomiskt bistånd har vi fått ca 400 träffar. För att då kunna hitta relevanta artiklar har vi utgått från artiklarnas titel och abstract i urvalsprocessen. Socialstyrelsen har publicerat en rapport som belyser hur barnperspektivet appliceras vid ekonomiskt bistånd som vi har använt. Vi har även använt en rapport utgiven av Barnombudsmannen som belyser hur fattigdom påverkar barn samt en rapport av Sementsova. Rapporterna är tänkta att ge förståelse för vikten

av ett barnperspektiv även vid ekonomiskt bistånd och den problematik som kan finnas kring att tillämpa ett barnperspektiv.

Efter denna genomgång är vår bild att den tidigare forskningen har fokus på hur det kan påverka barn att leva i familjer som uppstår ekonomiskt bistånd, hur barnperspektivet tillämpas vid ekonomiskt bistånd samt det handlingsutrymme som finns inom organisationen. Den kunskapslucka vi kan identifiera i den tidigare forskningen är socialsekreterarnas egna erfarenheter av att tillämpa ett barnperspektiv i handläggningen, hur de definierar ett barnperspektiv samt hur de upplever de organisatoriska ramar som finns och hur det påverkar deras arbete.

3.2 Hur påverkas barn av att leva i fattigdom?

Fernqvist (2012) redovisar en undersökning om barns perspektiv på fattigdom och belyser barn och ungas erfarenheter av sin situation i ekonomisk utsatta familjer. Intervjuer har gjorts med 17 barn i åldrarna 6–18 år. Fernqvist menar att barns inflytande har minskat både samhällsekonomiskt och inom familjen då barn är föremål för föräldrarnas omvårdnad och ansvar. I undersökningen framkommer det hur fattigdom påverkar barnen och hur konsekvenserna av utsatthet bidrar till att barn utvecklar erfarenheter och hanteringsstrategier för detta, samt vilken betydelse det har för barns position i familjen. De blir tidigt medvetna om familjens ansträngda ekonomi, hur kostsamt det kan vara med aktiviteter, materiella ting och social samvaro. På grund av familjens ansträngda ekonomi och utsatthet tenderar barnen oroa sig mer över ekonomin, sina föräldrars välmående, ha ett större ansvarstagande och vara mer förutseende om eventuella utgifter och behov än andra barn. Den ekonomiska situationen konstrueras i vissa fall mer som familjeangelägenhet än som föräldrarnas ensak (Fernqvist, 2012). Forskning visar även att barns hälsa även kan komma att påverkas av familjens ekonomiska situation (Mörk, Sjögren & Svaleryd, 2015). I hushåll där föräldrarna uppstår ekonomiskt bistånd är barnen i högre utsträckning inskrivna på sjukhus, där en särskild skillnad kan ses gällande inskrivningar för psykisk ohälsa. Förskrivningen av antidepressiv medicin är även högre för barn i dessa familjer (Mörk et al. 2015).

Harju och Thorød (2011) redovisar i en studie barnens perspektiv gällande att leva i ekonomiskt utsatta familjer. Resultatet visar att barnen kan känna ett utanförskap i relation till sina kamrater där mobbning och exkludering kan förekomma. Familjens ekonomiska situation påverkar bland annat barnets tillgång till kläder. Föräldrarna har ofta inte råd med nya kläder vilket innebär att barnen behöver använda kläder som är slitna, trasiga eller har en dålig passform. Detta resulterar i en känsla av utanförskap gentemot kamrater. Barnen tar även ett ekonomiskt ansvar för familjens situation genom att använda sina egna pengar till hushållets utgifter. Resultatet visar även att barn i gymnasieåldern tenderar att hoppa av skolan till förmån för att börja arbeta, för att kunna bidra till familjens försörjning (Harju & Thorød, 2011).

Barnombudsmannen (2018) har i en årsrapport redovisat hur drygt 900 barn som lever på orter med genomsnittligt sämre skolresultat, ekonomi och hälsa än i övriga landet upplever sin uppväxt. Rapporten berör barns rätt till fritid och delaktighet i beslut som rör dem. Det framgår att familjens ekonomi påverkar barns valmöjligheter till olika aktiviteter och att det är viktigt med subventionerade eller gratisaktiviteter då barnen på grund av familjens ekonomiska situation annars inte har möjlighet att delta.

Barnombudsmannens (2018) analys belyser vikten av barns fritid och möjlighet till inflytande för barns välmående, sociala liv, hälsa, samarbete och identitetsutveckling. Familjens ekonomi påverkar barns valmöjligheter till olika aktiviteter och det kan bidra till en känsla av utanförskap att inte kunna delta i samma aktiviteter som klasskamrater. Enligt barnkonventionen har barn rätt till lek, vila och fritid samt rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet. En rapport från Statistiska centralbyrån (2009) visar att barn i socioekonomiskt utsatta familjer och barn med ensamstående eller utlandsfödda föräldrar har en mindre aktiv fritid än andra barn.

3.3 Betydelsen av ett barnperspektiv i handläggningen av ekonomiskt bistånd

På uppdrag av regeringen har Socialstyrelsen studerat tillämpningen av barnperspektivet och hur det kan förstärkas vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Socialstyrelsens (2015) rapport visar på svaga dokumentationer och argumentationer med flera brister i användningen av barnperspektivet. Det framgår sällan hur barnperspektivet har beaktats i utredningarna. Handläggarna har endast i varannan utredning talat om barnen med

föräldrarna. Att handläggarna talat med barnen om deras situation förekom endast i var tjugonde utredning. Socialtjänstlagen reglerar hur barnperspektivet ska beaktas, barnets situation ska utredas och redovisas i ärenden som rör dem genom att frågan ska lyftas och beslut ska motiveras. För att kunna få kännedom om barnets faktiska situation belyser Socialstyrelsen (2015) vikten av att tala om eller med barnen för att kunna få en välgrundad beslutsmotivering. En majoritet av den intervjuade personalgruppen uppgav att det viktigaste sättet att arbeta med barnperspektivet är att hjälpa föräldrarna till självförsörjning (Socialstyrelsen, 2015). Utifrån resultatet kan det antas att ärenden för ekonomiskt bistånd traditionellt utreds ur den vuxnes situation och perspektiv, där barnen utesluts då de inte ses som föremål för socialtjänstens insatser. En studie av Sementsova (2011) visar att en möjlig anledning till att barnens situation inte kartläggs vid en ansökan om ekonomiskt bistånd kan vara att socialsekreterare uppfattar det som känsligt att ställa frågor om barnens situation till föräldrarna i utredningssamtal. Föräldrarna kan vara ovilliga att prata om barnens situation då de inte anser det vara relevant. De kan även uppfatta frågorna som ett ifrågasättande av deras föräldraroll (Sementsova, 2011).

Fernqvist (2011) har i en studie undersökt hur barnperspektivet efterföljs i ärenden gällande ekonomiskt bistånd där domstolsdokument om överklagande av ekonomiskt bistånd har studerats. Resultatet visar att barn inte ses som en part i ärenden som berör ekonomiskt bistånd. Bedömningen görs utifrån om föräldern uppfyller de uppsatta kraven för ekonomiskt bistånd. I de fall där föräldern ansökt om bistånd till sitt barn för behov utöver de grundläggande behoven för att till exempel delta i en fritidsaktivitet eller välja en skola som är belägen längre bort från hemmet tenderar detta att avslås och betraktas enligt Fernqvists analys av besluten som en lyx. Barnens möjligheter till social inkludering kan i och med detta påverkas och bli sämre än för andra jämnåriga barn (Fernqvist, 2011).

3.4 Socialarbetarens handlingsutrymme

Forskning om socialtjänstens insatser och socialarbetarens arbetsuppgifter berör ofta begreppet handlingsutrymme och undersöker dess effekter inom flera områden. Angelin, Hjort och Salonen (2014) redovisar en undersökning om handläggning och bedömning av ekonomiskt bistånd. Artikeln berör handlingsutrymme som ett centralt

tema i socialarbetarens arbete och beskriver hur uppfattningen av handlingsutrymmet påverkas av arbetsgruppens kultur, de regelverk som finns samt den arbetslivserfarenhet som socialarbetaren har (Angelin et al. 2014). Socialarbetarens tolkningsfrihet av begreppet *skälig levnadsnivå* är ett exempel på hur handlingsutrymmet kan användas och påverka beslut. Vad som bedöms vara en skälig levnadsnivå varierar beroende på den lokala policyn samt handläggarens egna personliga bedömningsram över vad som anses vara en skälig levnadskostnad. Att försörjningsstödet är kommunalt och behovsprövat och styrs av kommunala riktlinjer, leder också till stora variationer i utredningar, bedömningar och beslut (Angelin et al. 2014).

I en studie av Jessen och Tufte (2014) undersöks om handlingsutrymmet för socialarbetare har påverkats av införandet av ett striktare regelverk. Socialarbetaren anses vara föremål för ett byråkratiskt förändringsarbete med en starkare lagstiftning och resulterat i en minskning av det handlingsutrymme som givits inom organisationens ramar. Resultatet visar att det finns kvarstående möjligheter till utrymme för subjektiva bedömningar och självständigt beslutsfattande. Införandet av olika standarder och föreskrifter har kommit att påverka det handlingsutrymme socialarbetaren har men i en låg utsträckning. De har fortfarande möjlighet att ta självständiga beslut i arbetet, inom ramen för införda regelverk och policys (Jessen & Tufte, 2014). Att införa olika standardiserade mallar i arbetet kan komma att medföra en osäkerhet i hur det handlingsutrymme som återstår ska hanteras. Det kan resultera i att socialarbetaren tillämpar ett strikt mekaniskt förhållande till sitt arbete där den väljer att följa de riktlinjer som finns till punkt och pricka. Socialarbetaren kan även uppleva en större osäkerhet kring sin arbetsroll gällande hur den förväntas följa de föreskrifter som finns utifrån det handlingsutrymme som den har (Ponnert & Svensson, 2016).

3.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Tidigare forskning visar att föräldrarnas ekonomiska situation påverkar barnen i hög utsträckning och kan bidra till en utsatthet hos dessa barn. Barn som lever i familjer med en knapp ekonomi kan tidigt bli medvetna om familjens ekonomi och tenderar att oroa sig för ekonomin i högre utsträckning än barn generellt. Möjligheten för dessa barn att delta i fritidsaktiviteter kan även vara begränsade och bidra till en känsla av utanförskap gentemot klasskamrater (jfr Barnombudsmannen, 2018; Fernqvist 2012).

Forskning visar även att beaktandet av barnperspektivet vid ekonomiskt bistånd brister. Den dokumentation och argumentation som tillämpas i beslut angående barnets situation är enligt Socialstyrelsen (2015) ofta bristfällig. Barnet ses inte som en part i ärenden som berör ekonomiskt bistånd, bedömningen görs utifrån föräldrarnas situation (Fernqvist, 2011). Den tidigare forskningen aktualiserar behovet av ett helhetsperspektiv då den bristande tillämpningen av ett barnperspektiv i utredningarna av ekonomiskt bistånd till barnfamiljer kan bidra till ett utanförskap och sämre förutsättningar för dessa barn (jfr Fernqvist, 2011; Socialstyrelsen, 2015).

Införandet av striktare regelverk och föreskrifter har enligt viss forskning kommit att innebära en liten minskning av socialarbetarens handlingsutrymme samt medfört en osäkerhet kring hur socialsekreteraren förväntas tillämpa det handlingsutrymme som kvarstår (jfr Jessen & Tufte, 2014; Ponnert & Svensson, 2016). Hur socialsekreteraren väljer att använda sitt handlingsutrymme kan påverkas av de regelverk som finns, arbetsgruppens kultur samt den arbetslivserfarenhet den professionella har. Detta kan medföra att en ansökan av ekonomiskt bistånd kan behandlas olika och resultera i olika beslut beroende på organisatoriska och individuella faktorer hos den beslutande socialsekreteraren (jfr Angelin, Hjort & Salonen 2014).

4. Teoretiska utgångspunkter

Avsnittet redovisar de två teoretiska utgångspunkter vi valt att tillämpa i studiens analys. Begreppet gräsrotsbyråkrati kommer att tillämpas för att analysera de organisatoriska krav som ställs på socialsekreteraren. Begreppet handlingsutrymme appliceras i vår analys för att ge förståelse till det utrymme som finns för socialsekreteraren att agera mellan de regler och krav som ställs samt hur det kan påverka bedömningen vid ekonomiskt bistånd till barnfamiljer.

4.1 Gräsrotsbyråkrati

En gräsrotsbyråkrat är den person som är anställd inom offentlig myndighet och som arbetar närmast fältet i kontakten med samhällets medborgare. Det kan vara en polis, lärare, sjukvårdspersonal eller socialarbetare (Lipsky, 2010). Begreppet gräsrotsbyråkrati förklarar socialarbetarens position och roll i mötet med klienten. Lipsky (2010) menar att socialarbetaren representerar myndigheten och har i uppgift att förena klientens behov med organisationens uppdrag. Det är socialarbetaren som arbetar närmast fältet och klienterna. I positionen mellan organisation och klient uppstår olika dilemman att beakta. Till exempel vad som är rätt och riktigt, att ta hänsyn till den människa man möter och samtidigt ta hänsyn till organisationens krav. Lipsky (2010) menar vidare att gräsrotsbyråkraten har stor inverkan på medborgares liv genom sin myndighetsutövning och tillhandahållande av statliga tjänster och resurser. Medborgare som mottar insatser och bistånd från den offentliga myndigheten förväntas också ha motkrav på sig vilket kan skapa en ojämn maktfördelning mellan socialarbetare och klient. Gräsrotsbyråkraten har från samhället förväntningar på sig att tillhandahålla offentliga tjänster för att bistå med stöd och hjälp till medborgare med behov, där insatserna och stöden som erbjuds ska vara behovsprövade och individanpassade. Samtidigt åligger det gräsrotsbyråkraten att utföra rättvisa och effektiva bedömningar samt upprätthålla en balans för de statliga utgifterna. Detta gör att arbetet som gräsrotsbyråkrat skiljer sig från andra yrken genom att den har i syfte att hjälpa människor och bistå medborgare med stöd och hjälpmedel och göra skillnad för människors liv (Lipsky, 2010).

4.2 Handlingsutrymme

Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) innebär handlingsutrymme det utrymme socialarbetaren har inom organisationens ramar i samspelet mellan organisation och profession. Socialt arbete skapas genom de handlingar som utförs, där socialarbetaren har möjlighet att utnyttja det handlingsutrymme som ges och påverka hur utrymmet formas. Handlingsutrymmet ger socialarbetaren möjlighet att agera mellan organisationens regler då regler lämnar utrymme för valmöjligheter där socialarbetaren har tolkningsföreträde att avgöra hur reglerna ska tolkas. Det innebär att socialarbetaren har möjlighet att individanpassa varje ärende genom att ta ställning till klientens individuella behov, tolkningsutrymme, egna bedömningar och beslutsmotiveringar (Svensson et al. 2008). Utifrån organisationens uppdrag ges socialarbetaren frihet i sitt arbete att själv välja hur utrymmet ska hanteras med en begränsning avseende de lagar, regler, rutiner och överenskommelser som finns fastställda. Svensson et al. (2008) menar att utrymmet hanteras olika av varje socialarbetare och påverkas av många individuella faktorer, som kompetens, tolkningar, erfarenheter, värderingar, normer, traditioner, ansvar och organisationskultur. Det är ett professionellt ansvar att utnyttja och använda handlingsutrymmet, givna manualer och hjälpmedel kan ge stöd i arbetet. Det finns forskare som hävdar att handlingsutrymmet minskar av detta, medan det finns andra forskare som menar att handlingsutrymmet aldrig försvinner, däremot kan utrymmet öka eller minska (Svensson et al. 2008). Ett dilemma och en utmaning som inte är ovanlig i socialt arbete är socialarbetarens uppgift att upprätthålla kraven på dokumentation och utvärderingar, vara flexibel för klienters behov och rättigheter, samtidigt som krav ställs på likabehandling och rättvisa bedömningar där handlingsutrymmet har en avgörande roll (Svensson et al. 2008).

5. Forskningsmetod

Avsnittet ger en beskrivning av vårt tillvägagångssätt för att genomföra studien samt förklaring till varför metoderna har valts. Etiska överväganden och studiens tillförlitlighet diskuteras.

5.1 Forskningsdesign

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ forskningsdesign då studien syftar till att söka en djupare förståelse gällande socialsekreterares definition och tillämpning av barnperspektivet samt deras upplevelser av sitt handlingsutrymme. Kvalitativ metod lämpar sig för denna studie då vi vill få en fördjupad insikt i informanternas egna beskrivningar och upplevelser (jfr Backman, 2016). För att besvara syfte och frågeställningar har vi valt att genomföra semistrukturerade intervjuer. Metoden lämpar sig till studiens syfte då vi vill undersöka erfarenheter och söka djupare svar på frågor. En semistrukturerad intervjuform tillåter stödfrågor, flexibilitet och följdfrågor som kan bidra till att samtalet hålls innanför ämnet, studiens syfte och ge en djupare förståelse (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Det ger socialsekreterarna utrymme att kunna redogöra för sina upplevelser samt ger oss författare möjligheten att kunna följa upp informanternas svar genom följdfrågor och mer preciserade frågor. Det har kunnat bidra till att ge oss en djupare förståelse för vårt undersökta fenomen (jfr Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Intervjuerna har efter genomförande transkriberats från tal till skrift för att möjliggöra en analys och tolkning av den data vi samlat in. Inspelning och transkribering kan ge en tydligare överblick och möjlighet att lyssna på samtalet upprepade gånger och bidra till bättre förutsättningar för en bra analys (Öberg, 2015). För att analysera intervjumaterialet har vi valt att koda materialet tematiskt baserat på våra frågeställningar för att kunna göra en innehållsanalys och strukturera det som sagts. Detta för att få en överblick av materialet och kunna jämföra likheter och olikheter i informanternas uttalanden (Kvale & Brinkmann, 2014). Därefter har vi tolkat resultatet med hjälp av de valda teorierna.

5.2 Förförståelse

Vi är två studenter som skrivit och genomfört denna studie. En av oss har ingen erfarenhet av arbete inom socialtjänst och ekonomiskt bistånd medan den andra arbetar på en försörjningsstödsenhet. Det gör att en av oss har en inblick och kunskap i hur det kan se ut i arbetet inom ekonomiskt bistånd och vilka lagar och regler som kan gälla. Det innebär att en av oss har kännedom om hur en ansökan och utredning kan se ut, hur beslut fattas och vad klienter generellt kan och inte kan ha rätt till. Vi är medvetna om vår förförståelse, hur den kan påverka studiens resultat genom våra val av metoder och tillvägagångssätt. Vår uppfattning är att det är svårt att förhålla sig helt objektiv med den bakgrund och tidigare forskning som vi har tagit del av som färgar vår uppfattning och eventuella förväntningar. Vi har under studiens gång försökt hålla oss neutrala genom att vi har försökt ha ett öppet och nyfiket förhållningssätt gentemot informanternas utsagor. När vi tolkat materialet har vi diskuterat med varandra och vår handledare om alternativa sätt att förstå deras beskrivningar för att på så sätt utmana vår förförståelse. Vi har låtit vår handledare ta del av vår intervjuguide (bilaga 1) för att våra valda frågor inte ska vara vägledande eller ställda på ett sätt som påverkar svaren. Vi har redovisat våra val av teorier, tillvägagångssätt, metoder och analysverktyg genom att beskriva och motivera dessa för att ge läsaren en förståelse för hur vi tänkt.

5.3 Urval och tillvägagångssätt

Studien rör socialtjänstens arbete inom ekonomiskt bistånd där vi varit intresserade av hur de arbetar med barnperspektivet. Inklusionskriterierna för deltagande i denna studie var att intervjupersonen arbetar som socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd. Vi har i vårt urval använt oss av bekvämlighetsurval där de socialsekreterare som varit villiga att delta i studien har valts ut (Bryman, 2011). Vi kontaktade initialt per e-post sju enhetschefer på närliggande orter för att underlätta att kunna genomföra intervjuerna på plats. Det var tre enhetschefer som återkopplade till oss med besked om att deras enheter inte kunde delta. En enhet tackade ja med två socialsekreterare som ställde upp på intervju. På grund av bristen på svar och en tight tidsplan skickade vi ytterligare tio förfrågningar per e-post till enheter i olika delar av Sverige för att öka chansen till att få tag på informanter. På grund av avståndet till dessa efterfrågade vi intervjuer per telefon då vi bedömde att detta kunde ge oss likvärdiga data som intervjuer genomförda på plats. Detta eftersom vi inte skulle studera kroppsspråk eller andra typer av fenomen som inte kan uppfattas per telefon. Vi fick då totalt fem svar, varav tre tackade nej och

två från olika orter ville delta i intervju per telefon. Samtliga fyra intervjuer pågick i cirka 45 minuter. I efterhand fick vi svar från ytterligare två enheter som tackat ja till att delta, då vi inte upplevde att vi var i behov av fler informanter vid tillfället på grund av tidsbrist fick vi tacka för visat intresse men informera om att vårt urval av informanter redan var uppfyllt med hänsyn till vår tidsplan.

För att underlätta för informanterna valde vi att genomföra intervjuerna på deras arbetsplats för de två informanter från den närliggande orten och per telefon på de andra två informanternas arbetstid. Detta sparade tid och kunde bidra till att ge en trygg och avslappnad miljö för våra informanter och därmed motivera till ett deltagande. Båda studieförfattarna var närvarande under samtliga intervjuer med fördelningen att en av oss intervjuade och den andra förde anteckningar och bidrog med följdfrågor. Med godkännande från informanterna spelades intervjuerna in och transkriberades sedan. Vi valde att transkribera två intervjuer vardera där vi efter transkriberingen tog del av varandras sammanställningar.

5.4 Analysverktyg

När datainsamlingen gjorts har vi efter transkribering sorterat materialet genom att sammanställa och läsa samtliga intervjuer. Det har vi gjort för att göra materialet begripligt och underlätta när materialet sedan skulle analyseras med hjälp av våra valda teorier. För att materialet skulle bli hanterbart kodades det utifrån intervjuguidens (bilaga 1) tre teman: *Innebörden av ett barnperspektiv*, *Barnperspektiv i det praktiska arbetet* och *Handlingsutrymme*. Att koda ett intervjumaterial lämpar sig bra vid öppna frågor (jfr Larsson, Lilja & Mannheimer, 2005) som vår intervjuguide består av. Kodningen hjälpte oss att förstå det som sagts och tolka informanternas utsagor. För att förtydliga och sortera materialet ytterligare kodades varje tema in i ytterligare underkategorier utifrån studiens frågeställningar och de svar informanterna givit. När materialet lästes och sammanställdes plockade vi ur gemensamma nämnare och svar genom att numrera olika återkommande beskrivningar. Under intervjuerna kunde informanterna hänvisa till vad de berättat tidigare och då vidareutveckla ett resonemang. Vi läste därför igenom materialet för att plocka ut de delar som vi bedömde kunde tillhöra ett specifikt tema för att få en tydligare beskrivning av fenomenet. För att kunna redovisa materialet har samtliga intervjuer reducerats men i en omfattning som

tillräckligt kan representera helheten med de meningsbärande delar som vi bedömde kunde besvara studiens syfte.

5.5 Uppsatsens trovärdighet

Generaliserbarheten i en kvalitativ studie handlar om hur överförbart studieresultatet är. Det vill säga hur resultatet kan tillämpas i andra sammanhang och om resultatet kan generaliseras till en annan population än studiens egna (Kvale & Brinkmann, 2009). Vår studie är begränsad till ett litet urval av fyra informanter och gör inte anspråk på generaliserbara resultat. Studien syftar till en djupare förståelse av hur barnperspektivet kan definieras och tillämpas samt informanternas handlingsutrymme. Resultatet av vår studie kan jämföras med andra liknande studier, om dessa visar liknande resultat kan det bidra till en trovärdighet till vårt resultat (jfr Svensson & Ahrne, 2015). Vi kan se vissa likheter mellan tidigare forskning och denna studie, detta diskuteras mer under avsnittet *diskussion*.

Reliabilitet visar på tillförlitligheten i en undersökning och därmed forskningens trovärdighet. Det görs genom att diskutera och kritisera forskarens förförståelse, om undersökningen kan reproduceras av andra forskare och om svaren kan variera beroende på andra faktorer, till exempel tidpunkt och noggrannhet (Kvale & Brinkmann, 2009). För att öka reliabiliteten i vår studie har vi försökt att tydligt redovisa vårt tillvägagångssätt i studien för att göra det möjligt att diskutera val av metoder och ge en inblick i hur studien genomförts. Vi har till exempel redogjort för hur vårt urval till studien genomförts, vi har redovisat vår intervjuguide som legat till grund för de frågor vi ställt under intervjuerna samt hur analysen av insamlade data genomförts. Detta för att visa de tekniker och metoder som vi använt för att genomföra denna studie. Vi har även försökt hålla oss öppna och neutrala i vår roll som intervjuare och författare. Detta har vi blivit medvetna om inte är helt lätt då vi genom den tidigare forskning vi tagit del av samt den bakgrund vi har omedvetet kan ha påverkat studiens resultat. Vi redovisar närmare hur vår förförståelse kan ha påverkat studien i ett separat avsnitt. Eftersom vi har studerat socialsekreterares personliga upplevelser och berättelser av arbetet med barnperspektivet kan resultatet antas variera om studien skulle reproduceras vid en annan tidpunkt eller med andra informanter.

Validitet visar undersökningens relevans, i hur hög grad undersökningen verkligen mäter det som är tänkt att mätas (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi lade stor vikt vid utformandet av intervjuguiden för att den skulle fånga de fenomen vi enligt vårt syfte hade för avsikt att undersöka. Vi har även valt att redovisa studiens resultat utifrån intervjuguidens (bilaga 1) teman för att på så sätt säkerställa att vi redovisar relevant data relaterat till studiens syfte samt frågeställningar. Vid analysen har vi noga kontrollerat transkriberingarna genom att läsa dem i sin helhet för att säkerställa att vår analys av är väl underbyggd i data från intervjuerna.

5.6 Etiska överväganden

Eftersom studien består av utsagor och erfarenheter från personer ska etiska överväganden göras genom hela processen. Vi har beaktat etiska riktlinjer som motiverar studiens genomförande utifrån eventuella goda effekter respektive eventuella negativa konsekvenser som deltagande i studien kan medföra (Kvale & Brinkmann, 2009). För att minimera negativa risker har informanternas identitet och konfidentialitet skyddats genom att informanternas personliga uppgifter som namn, ålder, kön, ort, arbetsplats inte röjs då dessa uppgifter inte är relevanta för vår studies syfte eller resultat. I och med att liknande studier gjorts tidigare samt att ämnet är aktuellt genom det kommande införandet av barnkonventionen bedömer vi att det finns vetenskapliga fördelar som rättfärdigar genomförandet av studien utan att informanterna eller någon annan tar skada av den. Vi har beaktat fyra etiska ställningstaganden utifrån Vetenskapsrådet (2002); *informationskravet*, har vi beaktat genom att ge ett informationsbrev till informanterna med studiens syfte och hur data kommer att hanteras. *Samtyckeskravet*, har vi uppfyllt genom att muntligen samt i vårt informationsbrev upplysa om ett frivilligt deltagande. Då studien inte är av känslig karaktär eller på forskningsnivå, utan ett examensarbete för lärande ändamål har vi inte inhämtat skriftligt samtycke, däremot har informanterna givit muntligt samtycke. *Konfidentialitetskravet*, det har vi beaktat genom att allt empiriskt material som insamlad data och anteckningar under hela processen har förvarats oåtkomligt för andra annat än för oss två författare tills att materialet är avidentifierat. Informanterna har blivit informerade om hur materialet ska hanteras samt hur deras personliga uppgifter skyddas och att inga obehöriga kommer ta del av det. *Nyttjandekravet* innebär att de uppgifter som framkommer under insamlingen av studiens material inte kommer att

användas till något annat än till den avsedda studien (Vetenskapsrådet, 2002). Vi kommer efter färdigställd och godkänd studie makulera all insamlad data.

Eftersom vi ville intervjua socialsekreterare i sin profession valde vi att först kontakta enhetschefer för olika försörjningsstödsenheter. Vi har per e-post kontaktat olika enhetschefer där vi bifogat ett informationsbrev (bilaga 2) med studiens syfte och förfrågan om att delta i vår studie tillsammans med information om samtyckeskravet. Vår förhoppning var då att någon av enhetscheferna skulle finna studien intressant och vidarebefordra informationsbrevet till personal på försörjningsstödsenheten. Därifrån kunde socialsekreterarna ta ställning och avgöra om de ville medverka eller inte. Vårt informationsbrev (bilaga 2) bestod av studiens syfte, varför vi ville genomföra studien, information om konfidentialitet, frivilligt deltagande, vilka som kommer ha tillgång till studien samt hur insamlat material skulle användas och hanteras.

6. Resultat

Avsnittet inleds med en presentation av de fyra informanter som intervjuats. Därefter presenteras resultatet utifrån de tre teman som intervjuguiden (bilaga 1) byggt på med förtydligande underkategorier som valts ut utifrån intervjuguidens frågeställningar.

6.1 Presentation av informanterna

De fyra informanter som deltagit i studien arbetar samtliga med ekonomiskt bistånd på Socialtjänstens försörjningsstödsenhet. Två av dessa arbetar på samma ort och enhet, de andra två på skilda orter. En av informanterna arbetar i en storstad med många barnfamiljer. Resterande tre arbetar i mindre orter. Samtliga har en socionomutbildning, de har arbetat inom socialt arbete som socionomer i 1 år, 1.5 år, 3 år respektive 13 år. Samtliga har arbetat med ekonomiskt bistånd sedan de tog socionomexamen. Informanterna har i sitt arbete delegation för att fatta samtliga beslut upp till ett halvt prisbasbelopp (enligt Socialförsäkringsbalken (SFS 2010:110) är år 2019 ett halvt prisbasbelopp 23 250 kr) frångått hyresskulder där enhetschefen är med och fattar beslut. Ingen av socialsekreterarna har genomgått någon särskild formell utbildning gällande barnperspektivet, två av dem uppger att de regelbundet deltar i seminarier och föreläsningar, anordnade av kommunen, som berör arbetet med barn.

6.2 Innebörden av ett barnperspektiv

Informanterna beskriver att ett barnperspektiv innebär att beakta barnets situation och göra dem delaktiga genom att fråga den vuxne om barnet, att prata om barnet med den vuxne. En av informanterna definierar barnperspektivet enligt att ta hänsyn till barnets bästa och att de synliggörs i besluten. Informanterna menar att ett barnperspektiv inte betyder att få barnets perspektiv direkt från barnet själv, utan att barnet synliggörs genom att fråga om den vuxnes perspektiv på barnets situation. En informant besvarar frågan ”hur skulle du definiera begreppet barnperspektiv?” med ”*det är väl när man tar barnet i beaktande från ett vuxet perspektiv.*” En annan informant säger ”*det handlar väl om att vi ska inkludera barnen, det är ju inte barnets perspektiv så det handlar ju inte om att barnet ska lämna sina tankar.*”

Samtliga informanter svarar att ett barnperspektiv är viktigt i deras ärenden. En av informanterna beskriver det som viktigt därför att det finns många barnfamiljer inom ekonomiskt bistånd samt att barnen blir indirekt och direkt påverkade av ekonomin. Ett flertal informanter menar att barnen blir påverkade av den ekonomiska situationen, *”det är ju deras situation också precis lika mycket som föräldrarnas.”* En informant för ett resonemang om att det är viktigt med ett barnperspektiv för att synliggöra barnen i utredningarna men utan att utreda mer än vad som krävs, att hålla sig inom *”ramen”* för rätten till ekonomiskt bistånd. Som tjänsteman ska man se till barnets bästa men utan att *”krafsa i familjelivet”* då det inte påverkar rätten till ekonomiskt bistånd. Flera informanter menar att det är den vuxnes ekonomi som utreds och att barn, särskilt yngre barn inte ska utredas inom ekonomiskt bistånd. En informant menar att det är de vuxna som försörjer en familj och att barnperspektivet inte är något som behöver *”superlyftas fram”* i ekonomiskt bistånd. En informant berättar *”vi jobbar ju med de vuxna, så att det är ju de vi träffar och skriver planering med. //...// Så att barnen, de ramlar ju bort lite.”*

Informanterna fick frågan om vad ett barnperspektiv innebär för dem i arbetet med ekonomiskt bistånd. Samtliga informanter uppger att det handlar om att ta hänsyn till barnet och att göra en individuell prövning utifrån barnets behov. Individuella skillnader i vad informanterna beskriver att det innebär kan också ses. En informant betonar att det handlar om att arbeta rättssäkert, barnet har rättigheter som ska beaktas. En informant beskriver vikten av samverkan och att kunna vidarebefordra information till andra enheter vid oro som ett sätt att beakta barnperspektivet. Två informanter beskriver vikten av att synliggöra barnen i dokumentationerna.

6.3 Barnperspektivet i det praktiska arbetet

6.3.1 Verktyg i arbetet

Standardiserade frågeformulär beskrivs som ett verktyg vid utredningen av ekonomiskt bistånd. En informant berättar att de i utredningssamtal ska utgå från en frågemall som innehåller en post där frågorna berör familjen. Där ställs frågor om vilka som ingår i familjen, hur familjen bor och hur barnen mår. Hen berättar vidare att mer ingående frågor om barnets situation inte tas upp i det initiala utredningssamtalet på grund av att

inledningsvis berör utredningen rätten till bistånd för den vuxna. Dessa frågor om familjesituationen samt barnen är därför något som kan komma upp i senare samtal:

Det är ju liksom en balansgång det där. Bara för att man ansöker om ekonomiskt bistånd betyder ju inte det att jag ska gå in i deras familj... och utreda hur det fungerar i familjen och hur det ser ut för barnen, hur fixar dom det här. Utan det är snarare något som kan framkomma senare utan man får ju ställa frågor om hur familjen är uppbyggd, vad ansöker ni om?

En annan informant uppger att de använder en form av standardiserad utredningsmall som tar upp frågor om barnets situation, en av frågorna är "Hur kan den ekonomiska situationen påverka barnen?". Dessa frågor uppges av informanten vara övergripande samt svåra att förstå för föräldrarna. Hen brukar därför få förklara vad som efterfrågas samt fylla på med följdfrågor för att få en bild av barnets situation, men ser en problematik i detta då frågor ställs utifrån hens uppfattning av vad som är av vikt i utredningen. Informanten uppger att hen gärna skulle vilja ha en bättre mall att använda i utredningsarbetet, gärna i form av en checklista som innehåller fler frågor om barnets situation till exempel gällande skolgång, kamrater, läxläsning och intressen.

En informant beskriver att de kortfattat ska inkludera en rad i beslut om hur beslutet påverkar barnet, detta gäller både vid bifall och avslag. På frågan om detta är en fast mall som de utgår från uppger informanten att de har fraser och meningar till hjälp som hela enheten använder i arbetet. Detta på grund av att de tar många beslut där att skriva nya hela tiden skulle bli för tidskrävande. I ärenden där familjer bor i osäkra boendeförhållanden ska barnkonsekvensanalyser skrivas som ska synliggöra positiva och negativa konsekvenser av familjens boendesituation.

6.3.2 Hur beaktar socialsekreterarna barnperspektivet i ärenden

Att gå utanför riksnormen anses enligt samtliga informanter vara vanligare när det gäller barnfamiljer med hänsyn till barnets situation. Men det innebär inte att alltid vara mer generös i bedömningen bara för att det finns barn i familjen då de normala utgifterna är medräknade i riksnormen. För att barnets situation ska kartläggas utöver de standardiserade frågor som finns i utredningsmaterialet krävs det enligt två informanter att oro för barnet finns. En informant beskriver att det ska föreligga en antydning till att

barnet kan behöva insatser från andra delar av socialtjänsten annars håller sig socialsekreteraren till generella frågor om barnets situation, till exempel var barnet går i skola och fritidsintressen. Enligt tre informanter hänvisar och informerar de ofta om olika insatser och stöd som finns i kommunen som ett sätt att beakta barnperspektivet när de ser att behov kan finnas men som inte kan erbjudas av försörjningsstödsenheten. En informant lyfter fram vikten av att prata om barnets situation med föräldrarna på grund av att föräldrarna påverkas mycket av barnens mående. För att socialsekreteraren ska kunna göra en rimlig planering med föräldrarna krävs att barnens mående regelbundet undersöks av socialsekreteraren för att på så sätt kunna erbjuda hjälp eller hänvisa till hjälp från andra delar av socialtjänsten.

När familjer ansöker om bistånd för en fritidsaktivitet eller en sak till barnet framkommer från samtliga informanter att en individuell bedömning görs av skäligheten i det som familjen ansöker om. En jämförelse görs då med vad andra låginkomsttagare har råd med. En avvägning kan också göras relaterat till familjens situation och de eventuella svårigheter som kan finnas runt barnet. Socialsekreteraren kan då bevilja ansökan med utgångspunkt i att det kan förbättra barnets situation. Socialsekreteraren som arbetar i en storstadskommun berättar att när en familj bor i osäkra boendeförhållanden kan den barnkonsekvensanalys som skrivs ligga till grund för olika kompensatoriska åtgärder; ”...*det är svårt att göra en trångbodd lägenhet större magiskt, men finns det någonting man kan göra då, kan man bevilja extra bistånd till den där fotbollsskolan till exempel.*” Socialsekreteraren försöker då hitta lösningar som kan medföra att barnets livssituation förbättras.

6.3.3 Barnperspektivet i dokumentationen

Barnperspektivet tenderar enligt två informanter att tas med i bedömningsunderlaget men utelämnas i de beslut som tas baserat på att det är den vuxnas agerande som avgör rätten till bistånd. En informant berättar att om beslutet avser en kostnad för barnet, till exempel en ansökan om extra bistånd för ett par fotbollsskor, då inkluderas barnet i beslutet. Enligt samtliga informanter dokumenteras barnperspektivet i bedömningarna. Informanterna beskriver att det i ärenden görs en utredning där familjens situation kartläggs och att barnets situation synliggörs på så sätt. En informant uppger att de har olika dokumentationsunderlag och mallar som synliggör barnen samt att de vid bifall

och avslag kortfattat skriver hur barnet påverkas. Två informanter lyfter att särskilda behov ska kartläggas i bedömningen där socialsekreteraren ska ta ställning till om det i utredningen har synliggjorts några särskilda behov för barnet som medför ökade kostnader.

En informant uppger att det i bedömningsunderlaget är vanligt att enbart skriva; “ett barnperspektiv har beaktats” utan att beskriva på vilket sätt. Socialsekreterarna på enheten ska inkludera barnperspektivet i bedömningen och informanten menar därför att den meningen skrivs in för att beakta detta utan att socialsekreterarna har lagt någon vidare eftertanke bakom formuleringen. Informanten uppger att hen själv försöker beskriva mer ingående hur beslutet kan påverka barnet; ”*Jag brukar försöka väga in för- och nackdelar och få någon form av slutsats, lite beroende på vad det är för beslut.*”

6.3.4 Synliggörandet av barnperspektivet inom organisationen

Informanterna beskriver olika grader av barnperspektiv inom deras respektive organisationer, där två informanter berättar att de vanligen inte brukar prata om barnperspektivet men där en av dem berättar att de gjort det just på intervjudagen utifrån att barnkonventionen ska bli lag. Att barnperspektivet kommer fram mer och mer beskriver också en annan informant, som berättar att främsta fokus är på vuxna i arbetet men att ett barnperspektiv är aktuellt i vissa beslut. De diskuterar då tillsammans hur de kan ta tillvara på barnets bästa samt hur de bäst kan prata med föräldrarna om barnens situation. Diskussioner kan även uppstå angående hur socialsekreterarna kan göra i situationer där socialsekreteraren och föräldrarna har olika åsikter om vad som är det bästa för barnet. Informanten uppger att det är främst mellan kollegor som barnperspektivet diskuteras. Hen hade önskat att barnperspektivet kunde lyftas mer och att ett större fokus på frågan fanns från enhetschefens sida. Informanten uppger att hen ändå har förståelse för att det inte lyfts mer då enhetschefen går på väldigt många möten som berör olika ämnen. Detta medför att barnperspektivet kan bli åsidosatt.

En informant uppger att tillämpningen av barnperspektivet ofta diskuteras på möten samt mellan kollegor. Informanten arbetar i en mindre kommun där flera enheter ofta har möten tillsammans. På mötena kan enheten för barn och unga lyfta frågor om hur

socialsekreterare på ekonomiskt bistånd beaktar barnperspektivet. Informanten uppger att de ofta kan ha olika uppfattningar om hur barnperspektivet ska beaktas; */.../och där har dom sitt perspektiv där dom ska beakta barns bästa i nöd och lust och ur och skur och vi har ett annat perspektiv att beakta.*” På mötena ges därför mycket utrymme för enheterna att diskutera barnperspektivet och dess tillämpning med varandra.

Informanten uppger att socialsekreterarna får förklara vad deras arbete går ut på, att meningen inte är att försämra för barnen men att arbetet handlar om att hjälpa den sökande till självförsörjning.

6.3.5 Svårigheter gällande att beakta barnperspektivet

Samtliga informanter uppger att de tycker att det är viktigt att kunna ha möjlighet att prata med barnen i ärendet för att kunna få deras perspektiv på situationen samt hur de mår. En svårighet uppstår i att kunna beakta detta då de arbetar kontorstider och träffar föräldrarna under dagtid då barnen går i skolan. Detta upplever tre av informanterna gör att barnen ramlar bort lite från utredningen. Det är inte alltid tillräckligt att enbart prata med föräldrarna, det kan vara svårt att komma åt information då föräldrarna inte alltid är medgörliga eller vill dela med sig. En önskan hos en av informanterna finns över att ha en utarbetad arbetsplan avseende att finnas tillgänglig för att träffa barnen när de har skollov. De kan då få möjlighet att ställa frågor om socialsekreterarnas arbete. Socialsekreterare skulle även kunna åka ut och träffa barnen på öppna mötesplatser för att kunna svara på frågor och beskriva vad de kan hjälpa till med.

Två informanter upplever även att det finns en osäkerhet gällande hur de ska prata med barnen relaterat till barnets mognad. Detta gäller dels att kunna förklara sin roll som handläggare på ett så enkelt sätt som möjligt utan att skapa oro hos barnet över föräldrarnas situation samt hur stor vikt socialsekreteraren kan lägga på barnets tankar om situationen i utredningssamtal.

6.4 Handlingsutrymmet

6.4.1 Socialsekreterarnas upplevelser av vad som påverkar tillämpningen av barnperspektivet

Två informanter beskriver att de upplever att arbetsbelastningen påverkar deras tillämpning av barnperspektivet. Den tunga arbetsbelastningen tvingar dem att skära ned på sådant som inte är akut för att orka med. De beskriver att färre klienter hade kunnat ge dem möjlighet att lägga mer tid på arbetet med barnfamiljer och tid till att beakta barnens situation mer. De många andra krav socialsekreterarna har i sitt arbete gör att barnperspektivet åsidosätts. Det primära arbetet att arbeta med vuxna mot självförsörjning prioriteras. ”*Barnen hamnar efter, det kanske inte alltid är så att barnens utgifter går först.*” En informant menar att det inte finns något som påverkar hennes tillämpning av barnperspektivet och att det finns en balans på arbetsbelastningen men att barnfamiljer tar mer tid och att det kräver mer administrativt arbete. Utöver arbetsbelastningen benämns arbetsplatsens kultur som en påverkande faktor hos en av informanterna. Kulturen på arbetsplatsen beskrivs som hård där ett avslag med motiveringsbeslut ”utgiftsposten ingår i riksnormen” inte är ovanligt:

Blir det avslag på barnsaker så är det ofta utifrån att det redan finns i riksnormen och att föräldern ska kunna spara, så det behöver inte beviljas. Där kan jag tycka att det är lite väl hårt, så det kan kännas begränsande. Men så länge jag har en motivering kan mina beslut gå igenom och det brukar uppskattas.

Samtliga informanter poängterar att ekonomiskt bistånd handläggs ur den vuxnes perspektiv. Det är den vuxna som ansvaret för familjens ekonomi ligger på samt den vuxna som det ställs krav på för att kunna beviljas försörjningsstöd. Socialsekreteraren ska i sitt arbete skriva planering med barnets föräldrar samt ställa krav på att de redovisar vad de gjort för att försöka uppnå självförsörjning. En informant uppger att det är många krav som ställs på hen i sitt arbete där det främsta kravet gäller att arbeta för att de som ansöker om ekonomiskt bistånd ska nå självförsörjning. Detta medför att barnperspektivet i handläggningen kan bli åsidosatt till förmån för andra direktiv som ska följas.

6.4.2 Organisationens påverkan och riktlinjer

Samtliga informanter har kommunala riktlinjer som efterföljs i form av schabloner och riksnorm med belopp om olika utgiftsposter samt standardiserade formulär med rutinstyrda frågor som ställs till varje klient. Dessa riktlinjer ger utrymme till fri

bedömning och kan med motivering tänjas på. En informant berättar om riksnormen som något begränsande på grund av de låga beloppen. Men att handlingsutrymmet och det ansvar kommunen har över att se till att barn har en skälig levnadsnivå gör att socialsekreteraren kan göra en generösare bedömning vid utredningar om barnfamiljer. Det innebär att de kan ge bifall om bistånd för sådant den sökande normalt inte hade haft rätt till utan barn. Det kan till exempel grunda sig på att den sökande inte gjort det den ska för att bidra till sin försörjning, men med hänsyn till barnen beviljas bistånd om bostadskostnad och hushållsel för att förhindra att en familj blir bostadslös eller blir utan el.

En informant har på sin enhet flera riktlinjer som berör barnfamiljer i form av konsekvensanalyser och utredningar om boendeförhållanden. I övrigt finns inga särskilda riktlinjer gällande barnperspektivet men tre av informanterna känner ett behov av att det lyfts mer som stående punkt på möten, att det pratas mer om barn, fler riktlinjer, manualer och tydligare rutiner gällande hur barnperspektivet ska beaktas. De ser ett behov av utbildning och kunskap om barnperspektiv och hur man ska prata med barn, en informant ser en osäkerhet i implementeringen av barnperspektivet då det är relativt nytt inför att barnkonventionen blir lag. En informant ser inget behov av fler hjälpmedel eller riktlinjer då det snarare kan kännas som begränsande, men påpekar att detta kan bero på att hen arbetat inom ekonomiskt bistånd under en längre tid och känner att hen kan beakta barnperspektivet ändå. Informanterna är eniga om att organisationens riktlinjer inte påverkar deras handlingsutrymme i någon större utsträckning. Två av informanterna trycker på möjligheterna att tolka Socialtjänstlagen fritt och utifrån vad man själv anser är viktigt genom att SoL är en ramlag. Socialsekreterarens handlingsutrymme ger möjlighet att beakta barnperspektivet väldigt mycket dom gånger det anses vara nödvändigt samt att individuella prövningar alltid ska göras. En informant beskriver det så här: *”Jag har väldigt mycket individuell prövning, vi jobbar ju olika där också. Alltså försörjningsstöd kan man ju göra väldigt fyrkantigt och fortfarande hålla sig till vad riktlinjer och lagar säger.”*

Utformningen av de riktlinjer som finns inom ekonomiskt bistånd uppges av en informant vara utformade för att kortvarigt ge försörjningsstöd. Klienten ska då under ett tillfälligt inkomstglapp kunna beviljas försörjningsstöd. Informantens uppfattning är att det bara är en liten procent av de som är aktuella inom ekonomiskt bistånd som

behöver kortvarigt stöd. I praktiken är klienterna ofta beroende av försörjningsstöd under flera år, vilket medför att de får leva under knappa ekonomiska förhållanden under lång tid.

6.4.3 Socialsekreterarnas handlingsutrymme

Samtliga socialsekreterare menar att de har ett stort handlingsutrymme med möjlighet till fri bedömning och individuella beslut. Deras chefer bebländar sig inte i besluten, finns en tydlig motivering till de beslut som fattas är organisationen nöjd med det. Flera informanter menar att de är mer individuella och generösa i sina bedömningar än vad chefen skulle ha varit men att deras delegation ger utrymme till detta. En informant berättar om hur det fria handlingsutrymmet kan påverka beslut mellan enhetens socialsekreterare:

Som det ser ut nu kan besluten skilja sig mellan oss socialsekreterare på grund av vårt handlingsutrymme och skilda uppfattningar. Om en klient ansöker om bistånd hos mig kan de få bifall, men samma klient och ansökan hade kunnat fått avslag hos min kollega. På grund av vår olika syn på det. Då blir det inte samma rättigheter för barnen, då är det beroende av handläggare.

Informanten ger exempel på hur handlingsutrymmet kan utnyttjas när ett barnperspektiv tillämpas genom att bevilja bistånd som går utöver riksnormen:

Jag beviljar större lägenheter, utifrån att barnen ska kunna ha social samvaro, ta hem kompisar, läsa läxor i lugn och ro, slippa dela rum om de är över en viss ålder. Fritidsaktiviteter beviljar jag, dans, fotboll, medlemsavgifter, särskilda skor, specialskor, cyklar och så vidare. Ibland blir det till föräldrar också, kanske en elskuld som de egentligen inte har rätt till. Utifrån att de kan vara väldigt stressad över det och stressen går direkt över till barnen. Jag beviljar till föräldern och ekonomin för att få balans på det, men jag tänker att barnen kan få en gladare och lugnare förälder.

En annan informant beskriver ett liknande exempel på hur handlingsutrymmet ger möjlighet till individuella bedömningar utifrån klienternas behov och situation:

Gör jag bedömningen att du kommer att kliva på ett jobb då är det självklart att vi lägger in den som en godtagbar kostnad. För barnet ska inte behöva sluta med sin aktivitet för att föräldern blir

arbetslös men däremot så är det ju också såhär att man har inte råd med allting hela tiden, så är det för alla barn. Så det är inget konstigt ifall man inte har råd att hålla på med en dyr aktivitet under en tid, en förälder har låga inkomster och det kan ju vara under hela ens uppväxt som de har låga inkomster. Vi ska ju ta in det i bedömningen men vi ska ju inte vara hur generösa som helst, utan vi ska ju jämföra med vad en normal inkomstagare har råd med.

Flera informanter använder jämförelsen med låginkomstagare som ett mått i vad som är rimligt att bevilja och inte. Det ska vara en balans mellan vad en låginkomstagare kan tänkas ha råd med respektive vad en som uppbär försörjningsstöd kan ha rätt till. En informant ser sin yrkesroll som socialsekreterare på ekonomiskt bistånd som att upprätta en balans mellan organisationens uppdrag, klientens behov och beakta lagrummen. I yrkesrollen ingår det att tillhandahålla skattemedel på ett rättvist sätt och arbeta med att klienten ska uppnå en skälig levnadsnivå:

//...// det är fortfarande skattebetalarnas pengar //...// det är ju folk som är ute och jobbar och betalar skatt och tanken är inte att man ska ha det fett när man går på ekonomiskt bistånd.

Det framkommer från ett par informanter att de kan hamna i ett dilemma i olika situationer där de kan uppleva att de riktlinjer som finns kan vara för hårt dragna. Informanterna berättar att de i flera situationer har upplevt att de önskar att de kunnat göra mer gällande familjens situation. Detta dilemma kan vara extra svårt i situationer då det i samtal med klienterna framkommer att hen har det svårt:

//...// då gör man en uträkning där man ser att dom ligger på 3000 kr plus. Då kan jag inte göra någonting, du har egentligen överskott, då önskar man att man kunde göra någonting annat och att man kunde göra mer.

6.4.4 Samsyn mellan organisation och socialsekreterare gällande barnperspektivet

Tre informanter upplever att samsynen mellan organisation och socialsekreterare gällande barnperspektivets tillämpning överensstämmer. En informant saknar samsyn gällande barnperspektivet. Hen tycker att det är tråkigt när det saknas en samsyn då hen själv ser barnperspektivet som viktigare än själva organisationen. När hen gör

utredningar som berör barn försöker hen synliggöra de överväganden som gjorts och beskriva eventuella för- och nackdelar. Medan organisationen ser frasen som ”ett barnperspektiv har beaktats” som tillräcklig:

Men de ser nog frasen ”barnperspektivet har beaktats” som tillräcklig också, på grund av okunskap. Den frasen har ju kommit någonstans från organisationen, den har alltid legat inne i system. Och jag tror ingen har något högre krav än så heller, det tror jag inte. Men det är nog något som kan förändras i och med barnkonventionens lag. Genom att man måste tänka till mer, utan faktiskt resonera mer, se vilka konsekvenser det får.

Informanten uppfattar ändå ett stöd och uppskattning från chef och kollegor när hen lägger större vikt på att beakta barnperspektivet. Hen hade önskat en samsyn mellan arbetsgrupp och organisation för en gemensam grundsyn och förståelse för barnperspektivet:

För mig är det viktigt för att jag själv vuxit upp med lägre ekonomi, så jag vet vad ekonomi gör. Har man inte den erfarenheten kanske man inte har det barnperspektivet heller, därför måste det komma från organisationen.

7. Analys

7.1 Vår analys utifrån teorin gräsrotsbyråkrati

Av resultatet kan vi tolka att olika dilemman ofta uppstår i socialarbetarens arbete med att förena klientens behov med organisationens uppdrag (jfr Lipsky, 2010). Två informanter beskriver svårigheten att tillhandahålla skattemedel på ett rättvist sätt och samtidigt upprätta en balans mellan organisationens uppdrag, klientens behov och beakta lagrummen. Det kan förstås genom gräsrotsbyråkratens roll och position mellan organisation och klient. Lipsky (2010) beskriver utifrån gräsrotsbyråkratens roll hur socialarbetaren står inför förväntningar från medborgare att bistå med stöd och hjälp samt förväntningar och krav från organisationen genom de fastställda riktlinjerna och lagrummen. Dessa är uppbyggda för att socialarbetaren ska utföra rättvisa och effektiva bedömningar samtidigt som balansen för de statliga utgifterna ska upprätthållas (Lipsky, 2010). Vi menar att Lipskys teori stämmer överens med vårt resultat genom att flera informanter är medvetna om sitt uppdrag att fördela välfärdsresurser och om kraven att hålla en balans mellan vad en låginkomsttagare och en som uppbär ekonomiskt bistånd kan ha råd med. Informanterna är medvetna om de låga beloppen utifrån riksnormen som klienterna förväntas klara sig på. Riksnormen kan ses som ett ramverk som utifrån informanternas utsagor beskrivs som begränsande och svår att frångå utan välmotiverade grunder. Informanternas beskrivningar visar en önskan om att de ibland vill göra mer än de kan samtidigt som förståelse finns för att det finns begränsningar av rimliga skäl. Denna känsla av otillräcklighet kan tolkas utifrån den yrkesroll som socialsekreterarna har med de krav som ställs på vad som är rimligt och inte rimligt i hänseende till klientens behov och skäliga levnadsnivå (jfr Lipsky, 2010).

En svårighet som kommer fram genomgående i tre av intervjuerna är arbetet med barnperspektivet som uppfattas som ostrukturerat och i behov av att genomarbetas mer med riktlinjer och manualer. Tre av informanterna uppger att samsynen mellan dom och organisationen är bra, samtidigt uppger två av dessa informanter att de önskar fler riktlinjer och att barnperspektivet behöver lyftas mer på arbetsplatsen. Vi tolkar detta som motsägande då informanterna ser ett behov av utveckling och fler hjälpmedel som organisationen inte uppfyllt. Enligt Lipsky (2010) är det organisationens uppgift att se till att socialarbetarna som representerar myndigheten har tillräckligt med stöd och

hjälpmedel för de arbetsuppgifter som ställs. De skilda uppfattningar som två av informanterna uppger finns mellan organisation och socialarbetare kan utifrån informanternas beskrivningar antas skapa sämre förutsättningar för socialsekreterarna att kunna utföra rättvisa och rättssäkra bedömningar (jfr Lipsky, 2010).

Samtliga informanter arbetade med standardiserade frågeformulär som en del i arbetet med barnperspektivet. Trots likartade hjälpmedel skiljer sig utredningarnas omfattning och på vilka sätt barnen synliggörs i dokumentationen. Vidare framgår det skillnader i den generella synen på vad ett barnperspektiv innebär, detta kan tänkas hänga samman med eventuella orsaker till skillnaderna. Med hjälp av begreppet gräsrotsbyråkrati kan vi förstå fenomenet genom att försörjningsstöd som organisation bygger på ramlagen SoL. Ramlagen ger varje kommun utrymme att själv fastställa riktlinjer, arbetsmetoder och tolkning av lagen. Vi tolkar dessa standardiserade mallar som ett hjälpmedel för socialsekreterarna för att hålla sig innanför organisationens ramar och göra det organisationen kräver (jfr Lipsky, 2010; Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Av informanterna framgår det att försörjningsstöd har som organisation i huvudsakligt uppdrag att utreda rätten till bistånd och bistå med ekonomiska resurser samt få ut klienter i självförsörjning. Informanterna beskriver arbetet ur ett vuxenperspektiv där de är eniga om att det är den vuxne som är föremål för utredning då det är den vuxne som ska försörja hushållet. Men samtidigt menar samtliga informanter att ett barnperspektiv är viktigt och att barnen påverkas av den ekonomiska situationen men att de inte bör utreda familjen mer än vad som krävs för att rätten till bistånd ska kunna avgöras. Denna balansgång kan förstås utifrån organisationens uppdrag i relation till lagrummen. Då lagrummen inte alltid är tydligt definierat lämnas ett tolkningsutrymme till socialarbetarna (jfr, Lipsky, 2010). Gräsrotsbyråkrati kan tolkas som komplicerad på grund av de många perspektiv som förväntas tas i beaktning. Några informanter nämner svårigheten och osäkerheten att prata om barnen med föräldrarna eller med barnen på grund av att ämnet kan uppfattas som känsligt. Uppfattningen om att det är ett känsligt ämne skulle kunna härledas ur den ojämna maktfördelning som finns mellan socialarbetare och klient (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Informanternas uppfattning om att det är den vuxne som utreds för rätten till bistånd med huvudansvar över hushållets ekonomiska situation samtidigt som de ser barnperspektivet som viktigt visar den komplicerade position gräsrotsbyråkraten står i (jfr Lipsky, 2010).

Informanterna lämnar oss med intrycket att de har många ibland motstridiga krav som ställs på dem från organisationens sida. En svårighet kan därmed finnas avseende att kunna tillgodose samtliga riktlinjer och krav (jfr Lipsky, 2010).

En informant beskriver organisationens uppdrag som utformat för ett kortvarigt ekonomiskt stöd. Informantens uppfattning är att detta inte stämmer överens med hur det ser ut i praktiken. Organisationens uppfattning av hur verkligheten ser ut kan påverka utformningen av de riktlinjer och regelverk som finns fastställda (Lipsky, 2010). Socialsekreteraren kan då hamna i ett dilemma där organisationens uppfattning om hur klientarbetet är utformat samt de medel som klienten kan erbjudas inte upplevs vara tillräckliga. Flera informanter beskriver att de ibland kan önska att de kunnat göra mer för klienterna samt att de är medvetna om att de riktlinjer som finns ibland kan vara för hårt dragna. Vår tolkning av situationen är att de riktlinjer som finns ibland inte upplevs överensstämma med vad arbetet innebär. Detta kan medföra att möjligheten för socialsekreteraren att tillgodose barnperspektivet är begränsad på grund av de riktlinjer som ska följas i arbetet (jfr Lipsky, 2010). Socialsekreterare beskriver sitt handlingsutrymme som stort, men utifrån vår tolkning kan normen och ramen för vad som ingår i ekonomiskt bistånd antas ha en stark ställning som begränsar socialsekreterarnas handlingsutrymme.

7.2 Vår analys utifrån teorin handlingsutrymme

Vi tolkar informanternas definition och tillämpning av ett barnperspektiv i relation till organisationens uppdrag, inom ramen för ekonomiskt bistånd. Informanterna talar för att det är viktigt med ett barnperspektiv men med bakgrund av hur begreppet kan definieras skiljer sig synen på vad ett barnperspektiv innebär i deras arbete. Med hjälp av teorin handlingsutrymme kan vi förstå orsaken till skillnaderna genom socialarbetarens tolkningsutrymme och möjlighet att själv få avgöra vad man vill lägga störst vikt på (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Utifrån teorin handlingsutrymme kan vi tolka definitionen av begreppet som begränsat då informanterna lämnar oss med intrycket av att de vill kunna prata med barnen men att detta sällan görs på grund av organisationens kontorstider och barns skolnärvaro. Vi tolkar att socialsekreterarna har handlingsutrymme till att kunna prata med barnen om det anses vara nödvändigt men gränsen kring hur långt man kan inkludera barnen är

otydlig. Vi kan tolka socialsekreterarnas dilemma utifrån att begreppet förklarar handlingsutrymmet som begränsat av etiska ställningstaganden, ansvar och vilka värden som ska prioriteras (Svensson et al. 2008).

Då tre av fyra informanter ser ett behov av tydligare rutiner och riktlinjer kring hur det ska arbetas med barnperspektivet kan det tänkas ge ytterligare osäkerhet i implementeringen av ett barnperspektiv. Den informant som inte ser behov av fler hjälpmedel eller riktlinjer har längre arbetserfarenhet och det kan tolkas utifrån teorin att hen vågar utnyttja sitt handlingsutrymme mer genom att gå utanför ramarna och känna sig säker i sin beslutsmotivering och bedömning. Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) är det ett professionellt ansvar att utnyttja och använda handlingsutrymmet vilket kan antas ta tid att utveckla och träna på.

Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) utformas handlingsutrymmet mellan organisationens regler och begränsas av överenskommelser, regler och rutiner. Enligt flera informanter saknas tydliga rutiner och det framkommer att det förekommer skilda uppfattningar kring vad ett barnperspektiv innebär. Detta kan tänkas lämna ett stort handlingsutrymme till socialsekreterarna som gör att de själva kan avgöra hur tillämpningen av ett barnperspektiv ska se ut (jfr Svensson et al. 2008). Det stora handlingsutrymmet ger dem frihet till egna bedömningar och beslutsmotiveringar som utöver organisatoriska faktorer påverkas av deras individuella erfarenhet, kompetens, sätt att tolka, värderingar och traditioner (jfr Lipsky, 2010; Svensson et al. 2008). Detta bekräftas av informanternas utsagor genom deras beskrivning av att bedömningar kan skilja sig mellan kollegor. Utifrån begreppet handlingsutrymme förväntas socialarbetaren ta ansvar över sitt handlingsutrymme och utföra rättvisa bedömningar (Svensson et al. 2008). Delar av resultatet visar att socialsekreterarnas personliga värdegrund kan vara avgörande för beslutens utfall och inte klientens faktiska behov. Avsaknaden av en gemensam grundsyn på vad ett barnperspektiv kan antas innebära inom ekonomiskt bistånd kan ställa högre krav på organisationens riktlinjer och hjälpmedel. Detta för att den personliga grundsynen inte ska ha för stor inverkan på arbetet och på så sätt kunna säkerställa att likabehandling och rättvisa bedömningar sker i alla ärenden (Svensson et al. 2008).

Resultatet visar att samtliga informanter menar att de dokumenterar barnets situation i den omfattning det anses vara nödvändigt för att rätten till bistånd ska kunna fattas. Vi tolkar resultatet som varierande med omfattande konsekvensanalyser, synliggörande av beslutets för- och nackdelar och på förhand formulerade beslutsfraser. Samtliga informanter uppger att de synliggör barnets situation men i varierande omfattning. Informanternas utsagor beskriver hur handlingsutrymmet och tolkningsföreträdet påverkar i vilken grad socialarbetaren synliggör barnet utifrån individuella faktorer och biståndets art. Resultatet ger oss uppfattningen att organisatoriska faktorer som kultur och arbetsbelastning också har en stor inverkan på hur handlingsutrymmet och tolkningsföreträdet utnyttjas (jfr Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Socialtjänstlagen som ramlag lämnar utrymme till socialarbetaren att tolka lagen i sina bedömningar. Utifrån teorin kan det förstås som en möjlighet för socialarbetaren till fria bedömningar efter klientens individuella behov (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Detta framträder i resultatet genom att informanterna ofta återkommer till individuella bedömningar och beaktning av individuella behov när rätten till bistånd utreds. Enligt Svensson et al (2008) är det socialarbetaren som har tolkningsföreträde där en balans mellan organisationens uppdrag, klientens behov och rättigheter ska tillgodoses. Här har socialarbetarens bedömning och beslutsmotivering en avgörande roll genom att socialarbetaren ska dokumentera och redovisa sitt beslut menar Svensson et al. (2008). Svensson et al. (2008) menar vidare på att det inte är ovanligt att som anställd och beslutsfattare motivera sitt beslut genom lagrum och organisationens regler, men som socialarbetare ges ett spelrum och tolkningsutrymme då lagarna sällan är utformade med exakt innebörd. Hänvisning till lagen kan tolkas som en ursäkt och en enkel väg att gå då klienter inte sällan hamnar i en lägre maktposition (Svensson et al. 2008). Vårt resultat antyder på att handlingsutrymmet är stort genom den delegation samtliga har där chefen inte bebländar sig i besluten. Flera informanter uppger att de väger in individuella behov som kan motivera till att gå utanför organisatoriska regler och lagrum. Att hänvisning till lagen skulle tolkas vara en enkel väg att gå, kan utifrån vårt resultat snarare tolkas bero på organisatoriska faktorer som kultur, samsyn, riktlinjer, kunskap och traditioner. Utifrån gräsrotsbyråkratin i relation till handlingsutrymmet kan socialarbetarens roll anses vara komplex (jfr Lipsky, 2010; Svensson et al. 2008). Svensson et al. (2008) beskriver socialarbetarens rätt att tolka

människors behov och situation som ett dilemma mellan kontroll och hjälp som ska förenas i samma handlingar.

8. Diskussion

Avsnittet inleds med en beskrivning av studiens huvudsakliga resultat. Därefter följer en resultatdiskussion där studiens resultat diskuteras i relation till vad tidigare forskning visat samt alternativa tolkningar av resultatet. Sedan följer en metoddiskussion där reflektioner förs över fördelar och nackdelar med vald metod som efterföljs av ett avsnitt med förslag till fortsatt forskning.

8.1 Resultatsammanfattning

Studiens syfte var att undersöka hur socialsekreterare definierar och tillämpar barnperspektivet i handläggningen av ekonomiskt bistånd samt hur de upplever sitt handlingsutrymme i arbetet med att beakta barnperspektivet. Kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer har använts där fyra socialsekreterare intervjuats. De fyra socialsekreterarnas egen definition av ett barnperspektiv var likartad och höll sig inom ramen för ekonomiskt bistånd. Enligt informanterna är det viktiga med ett barnperspektiv att se barnets situation utifrån den vuxnes perspektiv och att barnen synliggörs i dokumentationerna, vilket enligt informanterna praktiserades i varierande omfattning. Hur barnen synliggörs och i vilken omfattning varierar enligt informanterna beroende på vad biståndet avser och de individuella faktorer som omgärdar socialsekreterarna. Av informanternas utsagor framgår att det i deras utredningar om ekonomiskt bistånd är den vuxne som utreds med utgångspunkt i vuxenperspektivet. Samtliga anser att det är viktigt att kunna prata med barnen men att detta mycket sällan sker, vilket förklaras med olika praktiska hinder som att barnen är i skolan under kontorstid. Samtliga beskriver att de arbetar utifrån standardiserade frågeformulär av olika slag men uttrycker en önskan om fler hjälpmedel. Arbetsbelastning, okunskap och organisationskultur nämndes som påverkande faktorer till varför tillämpningen av ett barnperspektiv åsidosätts.

Av informanternas utsagor framgår att det ges ett stort handlingsutrymme och tolkningsutrymme i socialsekreterarens arbete som begränsas av lagrum och kommunala riktlinjer. Det blir tydligt att det finns ett utrymme att frångå dessa vid individuella behovsprövningar där socialsekreterarna kan vara generösare i bedömningen om ekonomiskt bistånd till barnfamiljer. Resultatet antyder att

socialarbetarnas roll och position mellan organisationens uppdrag och klientens behov kan vara komplicerad med ibland motstridiga krav och förväntningar.

8.2 Resultatdiskussion

I studien beskriver tre informanter att de är medvetna om att barnen påverkas av familjens ekonomiska situation. Fernqvist (2012) belyser i sin studie att barnen på grund av familjens ansträngda ekonomi tenderar att oro sig över familjens situation. Den ekonomiska situationen tenderar även att utformas som en familjeangelägenhet. Samtliga informanter beskriver att ekonomiskt bistånd i huvudsak utgår från ett vuxenperspektiv där barnen tas med i beaktning endast i den omfattning som anses vara nödvändigt för att rätten till bistånd ska kunna fattas. Barnperspektivet får enligt informanterna liten plats på arbetsplatsen och de hjälpmedel och stöd som finns kan anses vara bristfällig. Två informanter förklarar uppdraget inom försörjningsstöd som begränsat och att frågor som rör barns situation ofta hänvisas till andra enheter inom socialtjänsten. Informanternas utsagor om att de är medvetna om att barnen påverkas av den ekonomiska situationen står i motsägelse till deras arbetssätt där de tenderar att åsidosätta barnen i arbetet. Anledningen till detta kan enligt vår tolkning vara att de krav som ställs från organisationen att arbeta mot självförsörjning hos den vuxna medför att hänsynen till barnets situation hamnar i skymundan. Med anledning av att barnkonventionen ska införas som svensk lag kan det vara intressant att se om och hur en förändring kan komma att ske i detta avseende. Utifrån studiens resultat kan vi förstå att organisationerna har påbörjat att utveckla arbetet med barnperspektivet genom fler analysmetoder och att ämnet lyfts på möten.

Harju och Thorød (2011) studie samt Barnombudsmannens (2018) rapport redovisar för hur barn påverkas av att leva i ekonomisk utsatthet genom att bland annat avstå från aktiviteter och materiella ting eller inte ha tillgång till kläder i samma utsträckning som andra barn, detta kan medföra en känsla av utanförskap för barnen. Socialt arbete handlar om att bland annat arbeta med sociala problem (Payne, 2008), att bistå barn med hjälp för att motverka utanförskap kan anses vara en del i arbetet och här kan ekonomiskt bistånd ha en plats. Informanterna är medvetna om riksnormens låga belopp som familjer förväntas klara sig på och handlingsutrymmet ger möjlighet att bevilja bistånd utöver riksnormen om socialarbetaren bedömer att behov finns. Vi kan se en

problematik när beslut ska tas om bistånd som går utöver det normala försörjningsstödet. Hur mycket ansvar ska läggas på att familjen ska kunna klara sig på riksnormen och hur tungt ska den vuxnes ansvar vägas in? Vi kan utifrån de fyra informanternas utsagor skönja att vuxenperspektivet och arbetet med den vuxnes självförsörjning är i fokus inom ekonomiskt bistånd. Det framgår av informanternas utsagor att deras uppfattning är att barn inte ska vara föremål för ekonomiskt bistånd. Samtidigt visar forskning att barn är involverad i ekonomiska frågor och bör inkluderas i frågor som rör dem (jfr Fernqvist, 2012). Det kan te sig som ett dilemma mellan att betona den vuxnes ansvar och att säkerställa barns ekonomiska levnadsstandard.

Vår studies resultat bekräftas i centrala delar av tidigare forskning. Angelin, Hjort och Salonen (2014) förklarar socialarbetarens tolkningsfrihet av begreppet *skälig levnadsnivå* som en del i hur handlingsutrymmet kan användas och påverka beslut. Detta framkommer också i vår studie genom några av informanternas utsagor om hur skillnader i bedömningar kan förekomma mellan kollegor. Den skillnad som framkommer i resultatet gällande synen på hur ett barnperspektiv ska beaktas kan tänkas bli mer samstämmig med stöd av fler riktlinjer och manualer (jfr Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Enligt Jessen och Tuft (2014) har de olika standarder samt föreskrifter som tillkommit påverkat socialarbetarens handlingsutrymme till viss del, men stora möjligheter kvarstår i att kunna ta självständiga beslut i arbetet. Det framkommer i studiens resultat att den huvudsakliga riktlinje som finns att förhålla sig till i arbetet är riksnormen, men där möjlighet finns att gå utöver riksnormen baserat på vad socialsekreterarna anser är en skälig levnadsnivå för barnen i familjerna. Ponnert och Svensson (2016) visar i sin studie att införandet av riktlinjer i arbetet kan medföra en osäkerhet kring hur socialarbetaren förväntas följa de olika standarder som finns. Resultaten i denna studie kan sägas bekräfta detta då informanterna beskriver att de ser ett behov och har en önskan om fler hjälpmedel för att kunna hantera sitt handlingsutrymme på ett rättvist sätt. Detta kan tolkas utifrån Ponnerts och Svenssons (2016) studie där socialsekreterarna på grund av osäkerhet över hur de ska tillämpa sina arbetsuppgifter efterfrågar mer styrda beskrivningar av hur arbetet ska utföras. Det är intressant att den informant som har längre yrkeserfarenhet inte ser ett behov av fler riktlinjer. Det kan

bero på att hen på grund av en längre erfarenhet av arbetet är säkrare i sin profession och arbetsuppgifter avseende att hantera det handlingsutrymme som socialarbetare ges.

Socialstyrelsen (2015) redovisar i sin rapport att barnperspektivet brister. Det framgår sällan i dokumentationen hur barnperspektivet har beaktats i utredningar. Flera informanter uppger att de arbetar med standardiserade frågemallar där barnets situation tas upp. Det framgår däremot att det skiljer sig i hur stor omfattning de har utrett barnets situation. De frågor som ställs om barnets situation tenderar även att vara övergripande och till för att utreda om särskilda behov för extra kostnader finns för barnet.

Socialstyrelsens (2015) rapport stämmer överens med vår studie i avseende att ärenden för ekonomiskt bistånd traditionellt utreds ur den vuxnes situation och perspektiv, där barnen utesluts då de inte ses som föremål för socialsekreterarens insatser. Det framkommer i Sementsovas (2011) studie att det kan uppfattas som känsligt att ställa frågor om barnens situation i utredningssamtal. Två informanter beskriver att det krävs en oro för barnet för att kunna ställa mer djupgående frågor om barnets situation. Detta kan jämföras med Sementsovas (2011) studie där frågor kring barnen kan uppfattas som känsliga och att det enligt informanterna är därför det krävs en legitim anledning till att ställa fördjupande frågor.

Det som den tidigare forskningen visar stämmer i hög grad överens med vad studiens resultat visar. När barnkonventionen i januari 2020 kommer att bli lag kan detta komma att förändras, där nya riktlinjer för hur barnperspektivet ska beaktas kan uppkomma. En av informanterna arbetar i en större kommun där resultatet antyder att den enheten har ett mer fokuserat arbete kring barnperspektivet i arbetet. En anledning till att arbetet med barnperspektivet är mer utvecklat i denna kommun kan vara att behoven i kommunen ser annorlunda ut. I större kommuner kan problem finnas med bostadsbrist och segregerade bostadsområden. Det kan även vara ett större antal barnfamiljer som ansöker om ekonomiskt bistånd. Detta kan ha medfört att fler riktlinjer som tar hänsyn till barnens situation har behövt utvecklas för att möta dessa behov.

Ett angreppssätt som kunnat tillföra ytterligare dimensioner till denna studie hade kunnat vara att se till andra teorier utöver gräsrotsbyråkratier och handlingsutrymme. Det hade kunnat vara att analysera resultatet utifrån ett systemteoretiskt perspektiv med utgångspunkt i att förstå familjen som ett system. Resultatet hade även kunnat tolkas

med utgångspunkt i new public management som fokuserar på organiseringen av offentlig sektor. Dessa teorier hade kunnat bidra till att fånga barnperspektivet ur en annan vinkel.

8.3 Metoddiskussion

Eftersom vi ville undersöka socialsekreterares subjektiva upplevelser gällande barnperspektivet valdes intervju som metod då det tillåter stödfrågor, flexibilitet och följdfrågor (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Fördelen med att genomföra intervjuer är att det kan ge en djupare förståelse med flera dimensioner för det fenomen som undersöks. Det ger även möjligheten att ställa följdfrågor för att på så sätt kunna få utförligare beskrivningar (jfr Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Vi genomförde semistrukturerade intervjuer där vi utgick från en intervjuguide (bilaga 1). Nackdelen med denna intervjuform är att samtalet kan ha blivit format utifrån vår förförståelse. Informanternas berättelser styrs av de frågor vi valt att ställa, vi bedömde det därför viktigt att ha en avslutande fråga där informanterna fick chansen att berätta om det fanns någonting vi inte tagit upp som påverkar deras arbete med barnperspektivet. För oss som saknar tidigare erfarenhet av att genomföra denna typ av studier har en intervjuguide med förberedda frågor fungerat som ett hjälpmedel och stöd när intervjuerna genomförts. På så sätt har vi säkerställt att vi begränsar oss till det ämne som vi valt att studera men ändå givit oss möjlighet att fördjupa frågeställningarna (jfr, Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

En nackdel med intervjuer som metod är att de kan ge en begränsad bild av det studerade fenomenet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Vårt resultat i denna studie baseras på empiriskt material insamlat från intervjuer med fyra socialsekreterare. Vi har genom intervjuerna fått ta del av deras personliga erfarenheter av arbetet med barnperspektivet men är medvetna om att resultatet baseras på ett begränsat urval. Studien kan tänkas ha fått ett annat resultat om vi hade haft fyra helt andra informanter då vi ser att informanterna svarar olika i delar av resultatet. De skilda utsagorna antas bero på organisatoriska och individuella faktorer, som vilka hjälpmedel socialsekreterarna har tillgång till, vilken kommun de arbetar i och hur frågorna tolkas av informanten. Den informant som arbetar i en storstad skiljer sig i sina svar då de på hens enhet arbetar med fler utarbetade metoder. Hen uppfattades ha arbetat med

barnperspektivet i större omfattning än tidigare på grund av kommande införandet av barnkonventionen.

Då en av oss studenter arbetar inom ekonomiskt bistånd har vi med oss en förförståelse som kan påverka resultatet genom att vi i förväg har en insikt i hur arbetet kan se ut. Det har underlättat vår tolkning av materialet att vi har med oss en förståelse för hur arbetet ser ut och för den position socialarbetaren har mellan organisation och klient. Vi har också insyn i de lagrum socialsekreteraren utgår från och de begrepp som används inom ekonomiskt bistånd. När materialet analyserades kan resultatet ha påverkats av vårt sätt att tolka teorierna i relation till informanternas utsagor. Våra olika erfarenheter har kompletterat varandra väl genom att det kan ha bidragit till en större insikt i arbetet samtidigt som det bidragit till att vara tydlig och utförlig i beskrivningen av delar i materialet som uppfattats som mer självklara att förstå för den av oss som arbetar med ekonomiskt bistånd.

En alternativ forskningsdesign för denna typ av studie hade kunnat vara att utföra en fältstudie genom observationer av möten mellan socialsekreterare och klient (Lalander, 2015). Genom att delta i bakgrunden av ett sådant möte hade vi kunnat observera samtalet på flera sätt. Till exempel vilka frågor ställs, hur klienten bemöts, kroppsspråk och känslouttryck. Vidare hade man kunnat ställa frågor till socialsekreteraren i direkt anslutning till observationen. Detta hade kunnat ge annan vinkling med intressant data innehållande mer praktiskt material.

En annan tänkbar möjlighet hade kunnat vara att tillämpa fokusgruppsintervjuer för att få ett bredare perspektiv på arbetet med barnperspektivet (Dahlin-Ivanoff, 2015). Genom denna metod hade vi kunnat ta del av hur olika socialsekreterare reflekterat kring begreppet barnperspektivet och kanske få syn på skillnader utifrån organisatoriska förutsättningar.

8.4 Förslag till vidare forskning

En tendens som vi kan se i studiens resultat är att det finns skillnader i tillämpningen av barnperspektivet. Den informant som arbetar i en större kommun kan ses ha en mer utförlig tillämpning av barnperspektivet än övriga relaterat till att se till barnets situation

i de familjer som uppbär ekonomiskt bistånd. Informanten har fler utarbetade riktlinjer och rutiner än de tre övriga informanterna som arbetar i mindre kommuner. Ett förslag till vidare forskning är därför att undersöka om det finns skillnader i hur barnperspektivet tillämpas genom att göra en jämförelse mellan mindre samt större kommuner.

Ett annat förslag till fortsatt forskning gäller att barnkonventionen i januari 2020 kommer att bli lag. Vårt förslag är att då undersöka hur detta kommer att påverka socialsekreterarnas arbete med att beakta barnperspektivet i handläggningen. Det framkommer under intervjuerna att ett flertal av de aktuella enheterna har påbörjat ett utvecklingsarbete med hur de ska beakta barnperspektivet i enlighet med lagen. Vi menar därför att det skulle vara av intresse att se hur dessa förändringar kommer att se ut. På vilket sätt kan detta utvecklingsarbete då komma att påverka de riktlinjer och mallar som finns samt socialsekreterarens handlingsutrymme vid beslut.

9. Referenslista

Angelin, A., Hjort, T., & Salonen, T. (2014). Lokala handlingsstrategier för skäliga levnadsvillkor – reflektioner utifrån Malmökommissionens studier om försörjningsstödet och barns fattigdom. *Socialmedicinsk tidskrift*, 91(5), 481-488.

Arbetsmiljöverket. (2016). *Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön – viktiga pusselbitar i en god arbetsmiljö*. Hämtad från <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/bocker/den-organisatoriska-och-sociala-arbetsmiljon-viktiga-pusselbitar-i-en-god-arbetsmiljo-vagledning-h457.pdf>

Backman, J. (2016). *Rapporter och uppsatser* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Barnombudsmannen (2000). *Barndom pågår - Rapport från barnens myndighet*. Stockholm: Barnombudsmannen.

Barnombudsmannen (2013). *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet*. Stockholm: FN:s kommitté för barnets rättigheter.

Barnombudsmannen (2018). *Utanförskap, våld och kärlek till orten*. ISBN 978-91-87448-94-2. Hämtad från <https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/ar2018.pdf>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Dahlin-Ivanoff, S. (2015). Fokusgruppsdiskussioner. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (2:2 uppl., s. 81–92). Stockholm: Liber.

Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (2:2 uppl., s. 34–54). Stockholm: Liber.

- Fernqvist, S. (2011). Redefining participation? On the positioning of children in Swedish welfare benefits appeals. *Childhood*, 18(2), 227-241.
doi:10.1177/0907568210386252
- Fernqvist, S. (2012). Barns strategier och ekonomisk utsatthet – knappa resurser som utgångspunkt för en förhandling av positionerna i familjen. *Sociologisk forskning*, 49(3), 173–188.
- Harju, A., & Thorød, A. B. (2011). Child poverty in a Scandinavian welfare context - from children's point of view. *Childs Indicators Research*, 4(2), 283–299. doi: 10.1007/s12187-010-9092-0
- Heimer, M., & Palme, J. (2016). Rethinking child policy post-UN convention on rights of the child: Vulnerable children's welfare in Sweden. *Journal of Social Politics*, 45(3), 435–452. doi:10.1017/S0047279415000744.
- Jessen, J. T., & Tufte, P. A. (2014). Discretionary decision-making in a changing context of activation policies and welfare reforms. *Journal of social policy*, 43(2), 269–288. doi:10.1017/S0047279413000998.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2 uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3 uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (2:2 uppl., s. 93–113). Stockholm: Liber.
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. (30th anniversary expanded ed.) New York: Russell Sage Foundation.

Mörk, E., Sjögren, A., & Svaleryd, H. (2015). *Hellre rik och frisk - om familjebakgrund och barns hälsa* (2015:13). Uppsala: Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

Näsman, E. (2012). *Barnfattigdom - om bemötande och metoder ur ett barnperspektiv*. Stockholm: Gothia förlag.

Orban, P. (2002). Arbetsorganisationer. I L. H. Hansen & P. Orban (Red.), *Arbetslivet* (s. 89–124). Lund: Studentlitteratur

Payne. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & kultur.

Ponnert, L. & Svensson, K. (2016). Standardisation—the end of professional discretion?. *European journal of social work*, 19(3–4), 586-599, doi:10.1080/13691457.2015.1074551

Ringbäck Weitoft, G., Hjern, A., Batljan, I., & Vinnerljung, B. (2008). Health and social outcomes among children in low-income families and families receiving social assistance – A swedish national cohort study. *Social science & medicine*, 66(1), 14–30. doi:10.1016/j.socscimed.2007.07.031

Rädda Barnen (2018). *Barnfattigdom i Sverige*. Stockholm: Rädda Barnen

Sementsova, O. (2011). *Att införliva barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd*. (FoU-dokument 2011:1). ISBN 978-91-86631-08-6. Hämtad från <https://malmo.se/download/18.56d99e38133491d8225800054200/1491301794253/Att+inf%C3%B6rliva+barnperspektiv+juni+2011.pdf>

Socialförsäkringsbalken (SFS 2010:110). Stockholm: Socialdepartementet.

Socialstyrelsen (2013). *Ekonomiskt bistånd – handbok för socialtjänsten*. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2015). *Beaktande av barnperspektivet vid handläggning av ekonomiskt bistånd. En fallstudie av tre socialförvaltningar*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19699/2015-1-46.pdf>

Socialstyrelsen (2018a). *Statistik om ekonomiskt bistånd 2017*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/21166/2018-11-12.pdf>

Socialstyrelsen (2018b). *Riksnormen för försörjningsstöd 2019*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/SiteCollectionDocuments/Riksnormen-forsorjningsstod-2019.pdf>

Socialstyrelsen (u.å.). *Riktlinjer*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/riktlinjer>

Socialtjänstlag (2001:453). Stockholm: Socialdepartementet.

Statistiska centralbyrån. (2009). *Barns fritid. Levnadsförhållanden rapport 116*, SCB.

Svedberg, L. (2016). *Gruppsykologi: om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Svensson, K., Johnsson, E., & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme*. Stockholm: Natur & kultur.

Svensson, P. & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (2:2 uppl., s. 17–31). Stockholm: Liber.

Unicef (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

Unicef (u.å.). *Barnkonventionen är vårt uppdrag*. Hämtad från <https://unicef.se/barnkonventionen>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer - inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Öberg, P. (2015). Livshistorieintervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (2:2 uppl., s. 55–67). Stockholm: Liber.

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

Bakgrundsfrågor:

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du arbetat inom socialt arbete respektive ekonomiskt bistånd?

Har du genom arbetet eller på något annat sätt fått någon utbildning i att beakta barnperspektivet?

Vilka beslut får du ta själv?

Definition:

Hur skulle du definiera begreppet barnperspektiv?

Vad är ett barnperspektiv för dig?

Vad tycker du att ett barnperspektiv i arbetet med ekonomiskt bistånd innebär?

Det praktiska arbetet:

Hur arbetar du med barnperspektivet i dina ärenden?

Hur synliggörs barnen i besluten/dokumentationen?

Brukar du diskutera barnperspektivet på möten, med din chef eller bland kollegor?

Förutsättningar/handlingsutrymme:

Upplever du att du får tillräckligt stöd från organisationen gällande tillämpning av barnperspektivet?

Finns det något som påverkar din tillämpning av barnperspektivet i arbetet?

Vad finns det för riktlinjer att ta hänsyn till för att beakta barnperspektivet?

Hur påverkar organisationens riktlinjer ditt arbete med barnperspektivet?

Hur upplever du dina möjligheter att ta hänsyn till barnets situation?

Hur upplever du att din syn på hur barnperspektivet bör beaktas överensstämmer med organisationens uppfattning?

Avslutningsfråga:

Finns det något annat som du känner att vi inte tagit upp som du upplever påverkar ditt arbete med barnperspektivet?

Bilaga 2. Informationsbrev

Hej, vi är två socionomstudenter som heter Wera Diaz och Sofia Lindberg. Vi är i processen av att skriva en C-uppsats under socionomprogrammets sjätte termin på högskolan i Gävle. Vi har valt att studera hur barnperspektivet beaktas i handläggningen av ekonomiskt bistånd. Ämnet intresserar oss särskilt med anledning av det kommande införandet av att barnkonventionen bli lag 2020.

Studiens syfte är att belysa och undersöka hur socialsekreterare tillämpar barnperspektivet i handläggningen av ekonomiskt bistånd, vilka arbetsmetoder som tillämpas samt hur de upplever sitt handlingsutrymme i arbetet med att beakta barnperspektivet.

Vi söker nu socialsekreterare som vill delta i vår studie. Deltagandet i studien är frivilligt och kan när som helst under processen avbrytas. Om du väljer att delta kommer en intervju att genomföras per telefon eller på din arbetsplats. Intervjun beräknas ta omkring 45 minuter och bygger på en intervjuguide med ett antal förbestämda frågor. Hela intervjun kommer att spelas in. Intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt och personliga uppgifter som namn, ålder, kön, ort, arbetsplats kommer inte att röjas då dessa uppgifter inte bidrar till studiens syfte eller resultat. Det kommer bara vara vi två studieförfattare som kommer ta del av och ha kännedom om de intervjuades personliga uppgifter. Det insamlade materialet kommer under studiens gång att förvaras oåtkomligt för obehöriga. Aidentifierat material kommer att delas till vår handledare. När studien är genomförd och avslutad kommer insamlat material att makuleras. De uppgifter som framkommer under intervjun kommer inte användas till något annat än denna studie. Den färdigställda studien kommer sedan att redovisas till examinator, studiekamrater samt publiceras på databasen DIVA. Du kommer få möjlighet att ta del av den färdiga studien genom att få en kopia av oss.

Om du accepterar att medverka i studien maila tillbaka ert svar till oss tillsammans med kontaktuppgifter så kommer vi att kontakta dig per mail eller telefon för att bestämma en tid för genomförande av intervjun. På grund av vår tidsplan önskar vi svar från er oavsett om ni vill delta eller inte så snarast möjligt för att vi ska kunna gå vidare. Vi har som förslag att genomföra intervjuerna under vecka 16–17.

Hälsningar

Wera Diaz

Telefonnummer:

E-post:

Sofia Lindberg

Telefonnummer:

E-post:

Handledare: Karin Steive

Telefonnummer:

E-post: